

Nr 96.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ändringar i reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1913.

Under återopande av bilagda utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå Riksdagen att *dels* besluta,

att det högsta belopp, för vilket dövstumskoldistrikt på i övrigt stadgade villkor må kunna vinna delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt för vid distriktets skolor inrättad ordinarie tjänst, som i § 1 av det för anstalten gällande reglementet avses, skall utgöra, för föreståndartjänst 4,500 kronor, för lärartjänst 3,000 kronor och för lärarinnetjänst 2,000 kronor, samt

att för föreståndare, som icke innehar de för erhållande av föreståndarpension i §§ 8, 9 och 10 av berörda reglemente bestämda, respektive 10, 8 och 5 tjänstårer såsom föreståndare, pensionen skall beräknas så, att för varje tjänstår såsom föreståndare, som brister i det för vart fall bestämda antalet sådana år, avdrages från det belopp, vilket skulle utgått vid fullt antal tjänstår, respektive $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{8}$ och $\frac{1}{5}$ av skillnaden mellan nämnda belopp och motsvarande lärarpension;

dels föreskriva, att för rätt till hel pension vid avgång från tjänst skall för föreståndare och lärare vid de av staten understödda folkhögskolorna och därmed förenade lantmannaskolorna samt vid de fristående, statsunderstödda lantmannaskolorna fordras att hava uppnått 60 års ålder samt räkna 30 tjänstår, varav för föreståndare minst 10 tjänstår såsom sådan;

dels medgiva, att i samband med utfärdandet av nytt reglemente för dövstumläraernas pensionsanstalt, i vilket upptagas de föreskrifter, som genom särskilda kungl. kungörelser meddelats beträffande vissa pensionsanstaltens delägare, måtte få vidtagas sådana förändringar i avfattningen av de utav Riksdagen godkända grunderna för anstaltens inrättande och

för nämnda delägares rätt till inträde däri, vilka för sådant ändamål må vara erforderliga;

dels ock för beredande åt lärarpersonalen vid dövstumskolorna av förhöjda delaktighetsbelopp i folkskollärarnas änke- och pupillkassa öka det såsom bidrag till nämnda kassa å riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget från dess nuvarande belopp, 73,035 kronor, med 690 kronor till 73,725 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Fridtjuv Berg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari
1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Berg anförde härefter:

Riksdagen fattade år 1905 beslut om upprättande av en pensionsanstalt för beredande av pension åt lärarpersonalen vid de i enlighet med lagen om dövstumundervisningen den 31 maj 1889 inrättade dövstumskolorna i riket, varjämte Riksdagen medgav, att samma personal ägde vinna delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa. Sedan reglemente för pensionsanstalten utfärdats den 30 augusti 1905, trädde densamma, under förvaltning av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, i verksamhet från och med år 1906. Sedermera hava, på sätt jag i det följande får tillfälle närmare beröra, enligt Riksdagens vid olika

*Ändringar i
reglementet
för dövstum-
lärnarnas
pensions-
anstalt m. m.*

tillfällen fattade beslut, lärarkårerna vid vissa andra läroanstalter, bland dem folkhögskollärarna, beviljats rätt till inträde i pensionsanstalten.

Nu föreligga framställningar dels från dövstumlärarna, avseende en allmän förbättring av deras pensionsvillkor, dels från folkhögskollärarna angående sänkning av deras pensionsålder. De ändringar i gällande bestämmelser, som i dessa framställningar avses, äro av den art, att för deras genomförande Riksdagens medverkan erfordras.

Förbättrade
pension-
svillkor
för dövstum-
lärarkåren.

Jag skall till en början ingå på frågan om förbättring av dövstumlärarpersonalens pensioneringsvillkor. Framställning härom har gjorts i en skrivelse den 7 september 1909, vilken enligt å svenska dövstumläraresällskapets sammanträde den 16—18 juni 1908 lämnat uppdrag ingivits till Kungl. Maj:t av nämnda sällskaps centralstyrelse. Ifrågavarande skrivelse är av följande innehåll:

Då genom kungl. reglementet den 30 augusti 1905 en pensionsanstalt för dövstumlärarpersonalen upprättades, utgingo lönerna i högsta lönegraden för lärarpersonalen vid dövstumskolorna med minst följande belopp: för föreståndare 4,000 kronor jämte bostad, bränsle, lyse och trädgårdsländ, för lärare 2,100 kronor jämte hyresersättning, varierande mellan 300 och 600 kronor, och för lärarinna med 1,400 kronor jämte 200 till 300 kronor i hyresersättning.

Vid bestämmandet av delaktighetsbeloppen i pensionsanstalten, efter vilka pension skulle utgå med 75 procent av avlöningen i högsta lönegraden, begränsades dessa dock till högst 4,000, 2,000 och 1,600 kronor för föreståndare, lärare och lärarinnor.

Innan propositionen avlåtits till Riksdagen rörande dövstumlärarpersonalens pensionering och medan frågan ännu var under behandling inom vederbörande departement, ingav sagda kår till Kungl. Maj:t en petition, vari under hänvisning till förhållandena i andra länder och inom andra kårer i vårt eget land den önskan uttalades, att delaktighetsbeloppen måtte något höjas. Emellertid ansåg sig Kungl. Maj:t ej i den proposition, som framlades för Riksdagen, kunna taga hänsyn till dövstumlärarkårens anhängan. Sedan denna tid hava emellertid pensionerna icke blott för folkskolans utan även för högre folkskolans, allmänna läroverkens och blindskolans med flera lärarpersonaler blivit väsentligen förhöjda.

Såväl folkskollärarnas i de större städerna som ock samtliga övriga här nyss nämnda lärarkårers pensioner överstiga, både vad pensionsbeloppen och procenten av lönen beträffar, ganska betydligt dövstumlärarnas pensioner. Den proportion emellan dövstumlärarnas och andra lärarkårers pensioner, som Kungl. Maj:t genom reglementet för dövstumlärarnas pensionsanstalt den 30 augusti 1905 velat åstadkomma, har sedan dess fullständigt förtryckts, dels därigenom att för övriga kårer pensionsvillkoren förbättrats och dels därigenom att dövstumlärarpersonalens löner blivit omreglerade.

Under det att för ovan nämnda lärarkårer pensionen utgår med 66,67—75 procent av deras inkomster i högsta lönegraden, utgår den för vissa dövstumlärare med föga mera än halva ovannämnda procenttal; folkskolans lärare uppbära 75 procent av hela sin lagstadgade lön i pension, och i de flesta städer erhålla dessa därjämte avsevärda tilläggs pensioner.

Vid folkskolorna i några av våra större städer utgå löner och pensioner med följande belopp:

Ort	Lärare		Lärarinnor		Procent av lönen
	Lön i högsta lönegraden	Pension	Lön i högsta lönegraden	Pension	
Stockholm	3,400.—	2,380.—	2,300.—	1,610.—	70 % av hela lönen
Göteborg	3,000.—	2,100.—	2,100.—	1,470.—	»
Malmö	3,000.—	2,100.—	2,400.—	1,680.—	»
Norrköping	3,000.—	2,100.—	2,200.—	1,540.—	»
Lund	2,800.—	1,960.—	2,000.—	1,400.—	»
Landskrona	2,800.—	1,960.—	2,000.—	1,400.—	»
Halmstad	2,750.—	1,787.50	1,900.—	1,235.—	65 % av hela lönen

För överlärare vid Stockholms folkskolor utgår pensionen med 3,500 kronor.

En läroverksadjunkts lön utgår i högsta lönegraden med 5,000 kronor, varav 3,400 kronor äro lön och 1,600 kronor tjänstgöringspenningar. För honom utgår hela lönen, 3,400 kronor i pension.

Den lärarkår, som dövtumlärarna väl närmast böra jämföras med, är blindskolans. Ifrågavarande kår uppbär lönen oavkortad i pension liksom övriga löntagare, å vilka lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension äger tillämpning. Sålunda uppbär rektor vid blindinstitutet å Tomtebodas 4,400 kronor i pension, ämneslärare vid samma skola uppbär 2,400 kronor och ämneslärarinna 1,925 kronor.

För delägarna i civilstatens pensionsinrättning har den principen tillämpats, att delaktighetsbeloppet eller, såsom det i berörda lag heter, pensionsunderlaget utgör hela lönen för tjänst, med vilken jämte lön tjänstgöringspenningar eller ortstillägg äro förenade; för annan tjänst $\frac{2}{3}$ av lönen.

Men icke blott för dessa tjänstemän har principen, att hela lönen skall vara delaktighetsbelopp, tillämpats. För folkskollärarna utgör hela den lagstadgade avlöningen pensionsunderlag, å vilket pension utgår med 75 procent. Och beträffande högre folkskolans lärare tillåta vi oss göra ett citat ur statsrådsprotokollet angående höjande av understödet åt högre folkskolor, löner och pensioner åt deras lärare: »Genom den av 1906 års Riksdag beslutade löneförhöjningen (åt folkskolans lärare) har emellertid delaktighetsbeloppet (i pensionsinrättningen) blivit höjt till det högsta lönebelopp, varav lärare enligt nämnda beslut på grund av tjänstålder äger att komma i åtnjutande. Om nu en lönereglering beslutas för högre folkskolans lärare, måste det anses rättvist och billigt, att jämväl i fråga om dessa lärares pensionsrätt delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen bestämmas till det högsta lönebelopp, varav läraren på grund av tjänstålder enligt gällande stadganden äger att komma i åtnjutande. I enlighet härmed skulle delaktighetsbeloppet bliva för tjänst, som innehaves av manlig lärare, vid högre folkskola, 2,400 kronor, och för tjänst, som innehaves av en kvinnlig lärare, 2,000 kronor. Om delaktighetsbeloppet sålunda bestämmas till respektive 2,400 och 2,000 kronor, komma pensionerna att höjas till 1,800 kronor för manlig lärare och 1,500 kronor för kvinnlig lärare. En sådan förhöjning torde i sin mån bidra till att göra lärarplatserna lockande för dugliga sökande.»

Vid de finska dövstumskolorna utgå pensionerna för föreståndare med 5,400 mark, för lärare med 3,000 mark och för lärarinna med 2,400 mark. I Schleswig med respektive 3,750, 2,850 och 1,800 mark, i Sachsen för föreståndare med 4,400 mark och för lärare med 3,200 mark. Även i Danmark utgå pensionerna med avsevärt högre belopp än hos oss.

Inom svenska dövstumskolan utgå pensionerna med högst 3,000 kronor för föreståndare, 1,500 kronor för lärare och 1,200 kronor för lärarinna.

Då i allmänhet inom vårt land den principen tillämpats, att hel pension skall utgå med hela lönen med avdrag av tjänstgöringspenningarna eller också, vilket blir detsamma, med 66,67—75 procent av vederbörande löntagares inkomster av sin tjänst, måste det anses orimligt, att pensionerna för dövstumslärarpersonalen skola utgå endast med, för föreståndare 54,5—66,6 procent, för lärare 39,5—44,7 procent och för lärarinna 47—60 procent av lönerna.

De pensionsbelopp, som under sådana förhållanden tillförsäkras dövstumslärarkåren, stå ej i rimlig proportion till lönerna, vartill kommer, att det torde vara hart när omöjligt för en lärare med familj att föra en dräglig existens på en så knappt tillmätt pension. Också har det bland de äldre inom kåren, som inom den närmaste framtiden äro skyldiga att med pension avgå från sina tjänster, förmärkts en berättigad oro för framtiden. Det borde väl i stället vara så, att ifrågavarande kår, vilken utför ett av de svåraste undervisningsarbeten, som finnes, kunde, fri från alltför stora ekonomiska bekymmer, med lugn emotse sin ålderdom.

Men även för själva dövstumundervisningen är det av största vikt, att våra pensionsförhållanden bliva ordnade så, att vi bliva jämställda med andra lärarkårer, och torde även rörande dövstumskolan sista punkten i det ovan citerade yttrandet av chefen för ecklesiastikdepartementet äga sin tillämplighet: »En sådan förhöjning torde i sin mån bidraga till att göra lärarplatserna lockande för dugliga sökande.»

Under sådana förhållanden våga vi med tanke på så väl dövstumskolans som dess lärarkårs bästa framhålla såsom lämpligt, att dövstumslärarpersonalen måtte få i likhet med civilstatens tjänstemän uppbära sin lön oavkortad i pension. Vi skilja därvid på lön och tjänstgöringspenningar. De senare beräknas nu i allmänhet till 25 procent av hela inkomsten från befattningen. Och då i föreståndarnas löneförmåner allmänt ingå bostadslägenhet, vedbrand, lyse och trädgårdsland, vilka förmåner väl böra värderas till minst 700 kronor, torde det vara billigt, att även detta belopp räknas dem till godo för pension.

Den tanken, att dövstumslärarna skulle få uppbära sin lön oavkortad i pension, är ej ny. I det protokoll över ecklesiastikärenden, vilket åtföljde Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pension åt dövstumslärarna, heter det: »Inspektören över dövstumskolorna har i sitt utlåtande mot kommitténs förslag allenast erinrat, att liksom för de statens ämbets- och tjänstemän, vilkas avlöning vore delad i lön och tjänstgöringspengar, den regeln i allmänhet gällde, att pensionen utgjordes av hela lönen, samma regel borde gälla för dövstumslärarpersonalen.»

Be finnes det emellertid, att vad reglementet för vår pensionsinrättning kallar hel pension är otillräcklig och att en ändring fördenskull är av behovet påkallad, gäller detta i ännu högre grad om den s. k. avkortade pensionen och om sjukpensionen. För föreståndare och lärare utgår avkortad pension vid 55 års ålder och för lärarinna vid 50 års ålder med 66 procent av hel pension eller för föreståndare med 1,980 kronor, för lärare med 990 kronor och för lärarinna med 792 kronor. Sjukpensionen utgörs 45

procent av hel pension, således för föreståndare 1,350 kronor, för lärare 675 kronor och för lärarinna 540 kronor.

Det torde ej här vara behöfligt att söka skildra, huru livet skulle komma att gestalta sig för den, som vore nödsakad att, sjuk, underhålla sig själv med familj på en dylik pension, denna därtill för föreståndare och lärare minskad med avgifterna till änke- och pupillkassan. Vi inskränka oss blott till att säga, att denne förvisso bleve nödsakad att anlita den offentliga barmhärtigheten.

I fråga om pension för den, som är oförmögen att på grund av sjukdom eller vanförhet sköta sin tjänst, är för civilstatens tjänstemän stadgat, att om tjänstinnehavare träffats av olycksfall i tjänsten och olycksfallet finnes för framtiden medföra oförmåga till tjänstgöring, utgår hel pension med enahanda belopp som det vid tiden för olycksfallet för tjänstinnehavaren gällande pensionsunderlaget. Och vidare stadgas, att tjänstinnehavare, som icke uppnått pensionsålder men under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra och finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen, är berättigad erhålla pension till avkortat belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår, dock att dylik pension i intet fall får utgå med mindre än 75 procent av hel pension.

Oss synes billighet och rättvisa kräva, att stadgandet om sjukpension helt och hållet utgår ur vårt pensionsreglemente, och att avkortad pension tilldelas oss efter samma, nyss anförda principer, som gälla för civilstatens tjänstemän.

Under sådana förhållanden skulle pensionerna för dövtumslärarypersonalen komma att, såsom lönerna nu äro vid de olika skolorna, utgå med följande belopp:

T j ä n s t	Lön i högsta lönegraden	Värdet av natura- förmåner	Summa	Hel pension	Avkortad pension
<i>1:sta distriktet.</i>					
Föreståndare	5,500.—	700.—	6,200.—	4,650.—	3,487.50
Lärare	3,800.—	—	3,800.—	2,850.—	2,137.50
Lärarinna	2,550.—	—	2,550.—	1,912.50	1,434.38
<i>2:dra distriktet.</i>					
Föreståndare	4,500.—	700.—	5,200.—	3,900.—	2,925.—
Lärare	3,350.—	—	3,350.—	2,512.50	1,884.38
Lärarinna	2,200.—	—	2,200.—	1,650.—	1,237.50
<i>3:dje distriktet.</i>					
Föreståndare	4,500.—	700.—	5,200.—	3,900.—	2,925.—
Lärare	3,800.—	—	3,800.—	2,850.—	2,137.50
Lärarinna	2,450.—	—	2,450.—	1,837.50	1,378.13
<i>4:de distriktet.</i>					
Föreståndare	5,000.—	700.—	5,700.—	4,275.—	3,206.25
Lärare	3,500.—	—	3,500.—	2,625.—	1,968.75
Lärarinna	2,300.—	—	2,300.—	1,725.—	1,293.75

T j ä n s t	Lön i högsta lönegraden	Värdet av natura- förmåner	Summa	Hel pension	Avkortad pension
<i>5:te distriktet.</i>					
Föreståndare	4,500.—	700.—	5,200.—	3,900.—	2,925.—
Lärare	3,800.—	—	3,800.—	2,850.—	2,137.50
Lärarinna	2,450.—	—	2,450.—	1,837.50	1,378.13
<i>6:te distriktet.</i>					
Föreståndare	4,500.—	700.—	5,200.—	3,900.—	2,925.—
Lärare	3,500.—	—	3,500.—	2,625.—	1,968.75
Lärarinna	2,300.—	—	2,300.—	1,725.—	1,293.75
<i>7:de distriktet.</i>					
Föreståndare	4,500.—	700.—	5,200.—	3,900.—	2,925.—
Lärare	3,300.—	—	3,300.—	2,475.—	1,856.25
Lärarinna	2,200.—	—	2,200.—	1,650.—	1,237.50

För erhållande av hel pension fordras att hava uppnått 60 års ålder samt att räkna 30 tjänstår, varav för föreståndare minst 10 såsom sådan.

Även i denna bestämmelse äro ett par ändringar av behovet påkallade. Vid läroverk, seminarier, folkskolor och blindskolor uppnår lärarinna rätt till hel pension vid fyllda 55 år. Då en dövstumlärarinnas arbete väl måste anses mera ansträngande än de förut nämnda lärarinnornas, torde även dövstumlärarinnorna böra få rätt till hel pension vid 55 års ålder, för så vitt de då hava 25 tjänstår.

Om föreståndare icke har 10 tjänstår såsom sådan, då han är skyldig att avgå med pension, skall han enligt nu gällande reglemente uppbära lärarpension. Ett exempel: vi antaga, att en 51-åring blir vald till föreståndare. Då får han genast betala de högre pensionsavgifter, som åligga föreståndare, men när han sedan efter 9 år på grund av vid vissa skolor gällande bestämmelser möjligen nödgas avgå, får han uppbära lärarpension. Beträffande avkortad pension är stadgandet i fråga av större reell betydelse.

I civilstatens pensionsreglemente finnes ett stadgande, som med rätta borde tillämpas på föreståndare. Det lyder så: »För tjänstinnehavare, som under kortare tid än fem år innehaft den tjänst, från vilken avgång äger rum, skall beloppet av hel pension utgöra en femtedel av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, vilka under vart och ett av de senast förflutna fem åren varit för tjänstinnehavaren gällande.»

I § 12 av vårt pensionsreglemente stadgas, att e. o. lärare eller lärarinna må få räkna sig tillgodo sina tjänstår såsom sådan utöver fem. Det synes oss, som om samma rätt borde tillkomma även vikarierande lärare inom dövstumskolan. Och då det hittills hänt, att dövstumlärare, som efter avlagd dövstumlärarexamen ej blivit i tillfälle att erhålla anställning vid dövstumskola, i avvaktan på dylik anställning tjänstgjort som ordinarie lärare vid folkskola, synes det oss billigt och rättvist, att sådan lärare,

om han senare vunnit anställning vid dövstumskola, finge för rätt till pension tillgodoräkna sig intill fem års tjänstgöring vid folkskola.

Genom år 1907 företagen ändring av reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa höjdes folkskollärarnas änkepension till 25 procent av delaktighetsbeloppet. Men denna höjning gäller icke dövstumslärarna, ehuru de äro medlemmar av samma kassa. Om dessa yttrade sig direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning på följande sätt: »För lärarpersonalen vid dövstumskolorna måste frågan om ökning av änke- och pupillpensioner bero därpå, huruvida det vid närmare granskning befinnes, att även i avseende å denna grupp föreligger verkligt behov av förhöjda pensionsbelopp, ävensom därpå att, om så vore fallet, behöfligt statsanslag för dylik åtgärds genomförande också vore att påräkna.»

För närvarande utgår pension till änka efter föreståndare med 800 kronor och till sådan efter lärare med 400 kronor. Att det ej gärna kan vara möjligt åtminstone för änka efter lärare att underhålla sig på en dylik pension torde ligga så i öppen dag, att därför ej tarvas några bevis. Den understiger ju ej obetydligt den pension, som numera tilldelas avgående småskollärarinnor.

Vi våga därför beträffande denna sak anhålla, att änka efter föreståndare och lärare vid dövstumskola måtte beredas pension efter samma grunder som änka efter folkskollärare och att sagda pension således måtte utgå med 25 procent av pensionsunderlaget.

Vad pensionsavgifterna beträffar torde de böra utgöras efter samma grunder som för civilstatens tjänstemän.

Enligt nu gällande pensionsreglemente utbetalas pensionerna halvårsvis. Då det kan vålla den pensionsberättigade svårigheter att vänta hela sex månader, innan han får någon pension utbetald, vore det önskligt, att pensionerna komme att utbetalas kvartalsvis.

I § 16 mom. 3 av pensionsreglementet stadgas, att pensionstagare, som dömts förlustig medborgerligt förtroende m. m., förverkat rätt till pension. Då dylik pensions-tagares hustru och barn utan någon som helst egen förskyllan skulle kunna bliva berövade alla medel för sin utkomst, synes det oss rättvist, att, såsom det för civilstatens tjänstemän stadgas, pensionen i förenämnda fall utgår med en tredjedel av det ursprungliga beloppet.

På grund av det ovan anförda våga vi anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för sådan ändring av för dövstumslärarpersonalen gällande pensionsreglementen, att nedannämnda paragrafer och moment i dem måtte få följande lydelse:

§ 3 mom. 1: »Såsom underlag för bestämmande av pensions belopp skall för tjänst, med vilken jämte lön tjänstgöringspenningar äro förenade, tjäna hela lönen samt dessutom för dem, som åtnjuta naturaförmåner, det belopp, vartill dessa äro upp-taxerade.» Mom. 3: »Pensionsavgifterna beräknas efter beloppet av det för tjänsten stadgade högsta pensionsunderlaget och utgöra en tiondels procent för hvarje helt hundratal av kronor, dock icke mindre än 3 procent av tjänstinnehavarens lön i de olika lönegraderna.»

§ 7: »Pension är hel eller avkortad. Hel pension utgår med samma belopp som det för tjänstinnehavaren vid tiden för hans avgång från tjänsten gällande pensionsunderlag; dock skall för föreståndare, som under kortare tid än fem år innehaft den tjänst, från vilken avgång äger rum, beloppet av hel pension utgöra en femtedel av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, vilka under vart och ett av de senast förflutna fem åren varit för tjänstinnehavaren gällande.

Avkortad pension bestämmes på sätt som i § 9 närmare anges.»

§ 8: »För rätt till hel pension vid avgång från tjänst fordras av föreståndare och lärare att hava uppnått 60 års ålder samt att räkna 30 tjänstår; för lärarinna att hava uppnått 55 levnads- och 25 tjänstår.»

§ 9: »Tjänstinnehavare, som träffas av olycksfall i tjänsten, där olycksfallet finnes för framtiden medföra oförmåga till tjänstgöring, uppbär pension med enahanda belopp som det vid tiden för olycksfallet för tjänstinnehavaren gällande pensionsunderlag.

I övrigt skall avkortad pension utgå i förhållande till antalet tjänstår och utgöra minst 75 procent av hel pension. Till avkortad pension berättigas envar, som i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit urståndsatt att tjänstgöra under fem på varandra följande år och icke uppnått det för erhållande av hel pension stadgade antalet tjänstår, så vida tjänstårens antal icke understiger tio.»

§§ 10 och 11: utgå ur reglementet.

§ 12 mom. 1: »Tjänstår skall med avseende å rätt till pension beräknas icke blott för ordinarie tjänstgöring i sådan befattning, som i § 1 avses, utan även för den tid utöver fem år, under vilken den pensionssökande varit efter att hava blivit i dövstumlärarexamen godkänd anställd vid dövstumskola av ifrågavarande slag såsom extra eller vikarierande lärare eller lärarinna, varjämte pensionssökande må få räkna sig till godo intill fem ordinarie tjänstår vid folkskola, så vitt dessa intjänats efter avlagd dövstumlärarexamen.»

§ 16 mom. 3: »Har pensionstagare blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller till i stället för avsättning straff enligt 2 kap. 17 § strafflagen, skola, efter det sådant beslut vunnit laga kraft, två tredjedelar av pensionen anses förverkade, och pension alltså utgå med endast en tredjedel av det ursprungliga beloppet.»

§ 26 (första punkten): »Pensionen utbetalas kvartalsvis, en månad i förskott, i början av mars, juni, september och december.»

§ 21 i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa bör erhålla sådan lydelse, att pensionen tilldelas dövstumlärares änkor och barn efter samma grunder som folkskollärarnas.

Skulle Kungl. Maj:t icke kunna godkänna framställningen i dess föreliggande form, våga vi anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter grunder, som synas Kungl. Maj:t lämpligare, vidtaga åtgärder för beredande åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid dövstumskolorna i riket av enahanda pensionsförmåner, som i vårt förslag äro upptagna.

Sedan denna centralstyrelsens framställning remitterats till de olika dövstumskoldistriktens styrelser, hava dessa inkommit med yttranden däröver.

Därvid har styrelsen för andra dövstumskoldistriktet, under hänvisning till att dövstumlärarpersonalens pensionsfråga så nyligen som år 1905 reglerats, förklarat sig förhindrad att tillstyrka det framställda förslaget.

Styrelsen för tredje dövstumskoldistriktet har, utan att inlåta sig på någon granskning av de begärda ändringarna i gällande pensionsreglemente, uttalat såsom sin mening, att hel pension för dövstumlärarpersonalen borde utgå med hela lönen i den lönegrad, vari den pensionsberättigade befunne sig vid avgången ur tjänsten, att avkortad pension och sjukpension borde utgå med lägst 75 procent av hel pension samt att

pension för ifrågavarande personals änkor och barn borde utgå efter samma grunder som för änkor och barn efter folkskollärare.

Styrelserna för de övriga dövtumskoldistrikten hava i sina yttranden mer eller mindre fullständigt anslutit sig till ett uttalande i ärendet, vilket framgått som resultat av överläggningar mellan utsedda ombud för samtliga skolstyrelser utom styrelsen för andra distriktet och vilket uttalande såsom eget yttrande åberopats av styrelserna för första och sjunde distrikten.

Ur detta yttrande må anföras:

Vad först angår behovet av en förbättring av dövtumlärarpersonalens pensionsförmåner anse vi i likhet med dövtumlärarsällskapet, att sedan nämnda personals avlöning under de två senaste åren blivit avsevärt höjd, de pensioner, som enligt reglementet för dövtumlärarnas pensionsanstalt den 30 augusti 1905 kunna tillkomma ifrågavarande personal, måste betraktas som otillräckliga, vilket torde tydligt framgå därav att, medan i allmänhet eljest vid pensionsregleringar den grundsatsen gjorts gällande, att pensionen bör utgöra omkring $\frac{2}{3}$ av avlöningens belopp, de högsta pensioner, dövtumlärarpersonalen enligt nyssnämnda reglemente kan erhålla, för närvarande i medeltal uppgå för lärarna till blott 41,9 procent och för lärarinnorna till 51 procent av deras lön i högsta lönegraden. Dessa procentsiffror äro, såsom nämnts, medeltal och motsvaras i vissa distrikt av 39,5 procent i fråga om lärare och 47 procent i fråga om lärarinnor.

Men under det att vi således finna åtgärder böra vidtagas för pensionsbeloppens höjning, anse vi denna höjning icke kunna åstadkommas på det av dövtumlärarsällskapet föreslagna sätt, vilket innebär, att med ändring av de huvudgrunder, varpå förenämnda reglemente är byggt, såsom underlag för bestämmande av pensionsbeloppen skulle tjäna de av vederbörande skoldistrikt fastställda lönerna med frånräknande av tjänstgöringspenningar samt dessutom för dem, som åtnjuta naturaförmåner, det belopp, vartill dessa äro upptaxerade.

Vi anse det nämligen icke rimligtvis kunna ifrågasättas, att storleken av pensionerna, vilka, när pensionsanstalten nått sin fulla utveckling, beräknats skola till två tredjedelar bekostas av statsverket, skulle, såsom nämnda förslag innebär, bliva beroende av de olika avlöningsbelopp, vederbörande landsting och stadsfullmäktige tilldela ifrågavarande lärarpersonal, och av den fördelning mellan lön och tjänstgöringspenningar, som därvid kan varda fastställd, eller att i vissa fall vederbörande taxeringsmyndighets uppskattning av naturaförmånernas värde skulle öva inflytande å pensionsbeloppen. Härtill kommer dessutom, att i vissa distrikt någon uppdelning av avlöningen i lön och tjänstgöringspenningar icke ägt rum.

Enligt de genom ovannämnda reglemente fastslagna grunder för dövtumlärarpersonalens pensionering utgöres hel pension av 75 procent å det delaktighetsbelopp, varmed vederbörande tjänst ingår i pensionsanstalten, och för denna delaktighet äro vissa maximibelopp stadgade, nämligen 4,000 kronor för föreståndartjänst, 2,000 kronor för lärartjänst och 1,600 kronor för lärarinnetjänst. Vi anse för vår del en förbättring i dövtumlärarpersonalens pensionsförmåner icke lämpligen kunna ske på annat sätt än genom en höjning av berörda maximidelaktighetsbelopp. Visserligen varder det i sådant fall fortfarande i sista hand beroende av vederbörande dövtumskoldistrikt, huruvida de vilja för tjänsterna inom distriktet, i den mån avlöningsbeloppen det med-

giva, vinna delaktighet i anstalten för dessa förhöjda belopp. Men härtill torde distrikten i allmänhet finna sig manade av omtanken för döfstumlärarpersonalens rekrytering med dugliga krafter.

Då det nu gäller att bedöma, huru stor ökning i dessa delaktighetsbelopp, som bör föreslås, torde först få erinras, hurusom vederbörande departementschef vid föredragning inför Kungl. Maj:t av förslaget till inrättande av döfstumlärarnas pensionsanstalt yttrade, bland annat, att det delaktighetsbelopp, för vilket tjänst av ifrågasvarande slag finge i anstalten ingå, borde motsvara avlöningen för tjänsten, dock med viss begränsning uppåt och nedåt. Liksom i folkskollärarnas pensionsinrättning syntes värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför ej böra inräknas i delaktighetsbeloppet, men däremot däri ingå hela den kontanta avlöningen, således både lön i högsta lönegraden och tjänstgöringspenningar; och pensionen borde liksom i berörda pensionsinrättning utgå med 75 procent av delaktighetsbeloppet sålunda beräknat.

Avlöningen i högsta lönegrad utgör numera i de särskilda distrikten för föreståndare lägst 4,500 kronor och högst 5,500 kronor, för lärare lägst 3,300 kronor och högst 3,800 kronor samt för lärarinnor lägst 2,200 kronor och högst 2,550 kronor. I denna avlöning är, vad lärare och lärarinnor beträffar, inberäknad ersättning för bostad och bränsle, varemot föreståndarna fortfarande åtnjuta, utöver förenämnda kontanta avlöning, fri bostad med bränsle. Med avseende härpå och med iakttagande av ovanberörda, av föredragande departementschefen uppställda grundsats, att ersättning för bostad och bränsle ej må medräknas vid delaktighetsbeloppens bestämmande, anse vi oss böra föreslå, att de högsta delaktighetsbeloppen fastställas till 4,500 kronor för föreståndartjänst, 3,000 kronor för lärartjänst och 2,000 kronor för lärarinnetjänst. Såsom avdrag för ersättningen för bostad och bränsle har härvid i medeltal beräknats i fråga om lärarnas avlöning ett belopp av 580 kronor och, beträffande lärarinnornas, 350 kronor, vilka avdrag ej synas vara för låga.

Om detta förslag till delaktighetsbeloppens höjning bifalles, skulle pensionsbeloppen kunna bli, för föreståndare 3,375 kronor eller 71,5 procent av föreståndares kontanta medelavlöning i högsta lönegraden, för lärare 2,250 kronor eller omkring 63 procent av lärarnas medelavlöning i högsta lönegrad och för lärarinna 1,500 kronor eller ungefär 64 procent av lärarinnas medelavlöning i högsta lönegrad, vilka pensionsbelopp icke torde kunna anses vara för höga.

Styrelseombuden, som även till behandling upptagit de av döfstumlärarsällskapet i övrigt föreslagna ändringarna i pensionsreglementet, anhålla vidare att få framlägga sin mening rörande dessa förslag.

Då döfstumlärarsällskapets förslag rörande pensionsunderlag icke kunnat av oss tillstyrkas, följer härav, att vad sällskapet föreslagit såväl i fråga om de i § 3 mom. 3 omnämnda pensionsavgifter som, vad angår § 7, i fråga om beloppet av hel pension icke heller kan av oss förordas.

Vad särskilt föreståndarna beträffar har döfstumlärarsällskapet föreslagit, att för föreståndare, som under kortare tid än fem år innehaft den tjänst, från vilken avgång äger rum, beloppet av hel pension skall utgöra en femtedel av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, vilka under vart och ett av de senast förflutna fem åren varit för tjänstinnehavaren gällande. Ehuru av angivet skäl en sådan bestämmelse icke läser kunna i reglementet intagas, anse emellertid styrelseombuden nu gällande bestämmelse, att föreståndare, som icke i tio år tjänstgjort såsom sådan, äger att uppbära allenast lärarpension, icke vara fullt rättvis, särskilt i betraktande

därav, att föreståndaren under tiden nödgats erlægga högre pensionsavgift än som motsvarar lärarpensionen. Vi anse alltså detta förhållande tarva en förändring i reglementet i den riktning, att föreståndare, som vid avgång från tjänsten icke innehar tio tjänstår såsom sådan, må, därest han i övrigt är pensionsberättigad, erhålla avkortad föreståndarpension sålunda, att för varje år, han tjänstgjort såsom föreståndare, den honom såsom dövtumlärare tillkommande pensionen ökas med en tiondedel av skillnaden mellan sistnämnda pension och den pension såsom föreståndare, vartill han skulle hava varit berättigad, därest han i sådan egenskap tjänstgjort i tio år. En dylik bestämmelse torde emellertid icke kunna intagas i § 7, utan hava sin rätta plats i § 11.

I fråga om den av dövtumlärarsällskapet föreslagna rätt för lärarinna att erhålla pension redan vid 55 levnads- och 25 tjänstår torde kunna anmärkas, att en dylik nedsättning av pensionsåldern skulle väsentligt rubba de beräkningar, som legat till grund för pensionsanstaltens inrättande och måste betydligt öka statens kostnader för ifrågavarande pensionering. För övrigt synes denna sänkning av pensionsåldern knappast vara behövlig, då ju enligt § 9 rätt till avkortad pension inträder vid nedsatt förmåga hos lärarinna att uppehålla tjänsten och då en arbetsför lärarinna i allmänhet torde anse såsom en fördel att få kvarstå i tjänsten till fyllda 60 år.

Vidare har dövtumlärarsällskapet föreslagit, att tjänstinnehavare, som träffas av olycksfall i tjänsten, skall, där olycksfallet finnes för framtiden medföra oförmåga till tjänstgöring, uppbära pension med enahanda belopp, som det vid tiden för olycksfallet för tjänstinnehavaren gällande pensionsunderlaget. Med erinran att stadgandet i varje fall icke kan i denna form i pensionsreglementet inpassas, vilja vi för vår del ifrågasätta behövligheten i detta reglemente av ett särskilt stadgande rörande olycksfall i tjänsten. Att i pensionslagen för civila tjänstinnehavare dylikt särskilt stadgande intagits beror påtagligen därpå, att vissa sådana tjänstinnehavare äro särskilt utsatta för olycksfall i tjänsten. Med avseende å arten av dövtumlärarnas tjänstgöring synes för dem behovet av en särskild pensionsrätt i sådant avseende ej vara större än för t. ex. folkskollärarna, varför den härutinnan ifrågasätta ändringen förefaller mindre nödig.

Vad den avkortade pensionen beträffar synes dövtumlärarsällskapet ej hava anfört tillräckliga skäl för rubbning av de i detta avseende i §§ 9 och 10 av gällande reglemente fastslagna grunder. Om delaktighetsbeloppen varda på föreslaget sätt höjda, kommer ju detta att verka till motsvarande ökning å beloppen av de avkortade pensionerna enligt nyssnämnda paragrafer.

Därest den ifrågasatta ändringen i avseende å föreståndares rätt till pension varder genomförd, torde de i nyssnämnda paragrafer för föreståndare upptagna tidsbestämmelser kunna utgå.

Mot dövtumlärarsällskapets förslag till ändring av § 12 mom. 1 i fråga om beräkning av tjänstår för pensions erhållande synes ej vara något att erinra, liksom ej heller mot dess i § 16 mom. 3 framställda förslag, huru med pension skall förfaras, då pensionär dömts till förlust av medborgerligt förtroende.

I § 26 har dövtumlärarsällskapet föreslagit, att pensionen skulle utbetalas kvartalsvis i stället för halvårsvis, såsom nu äger rum. Enligt vad vi inhämtat, är ett sådant förslag redan i ett annat ärende på Kungl. Maj:ts prövning beroende. Ändringen torde vara för flertalet pensionärer särdeles önskvärd, varför även vi vilja förorda densamma.

Vad angår dövtumlärarsällskapets framställning om höjning av änkepensionen till 25 procent av delaktighetsbeloppet i stället för 20 procent, vartill den för närvarande

uppgår, få vi erinra, att om nämnda delaktighetsbelopp varder på nu föreslaget sätt höjt och alltså änka enligt § 21 i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa den 15 oktober 1875 erhåller i pension 20 procent av delaktighetsbeloppet med förhöjning med halvparten, om hon har ett eller flera pensionsberättigade barn, pensionen för föreständares änka skulle bliva 900 kronor utan barn och 1,350 kronor med barn samt för lärares änka 600 kronor utan barn och 900 kronor med barn. Då dessa belopp vid jämförelse med de pensioner, som tillkomma änkor efter delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, ingalunda kunna anses små, finna vi för vår del den uti ifrågakvarande avseende föreslagna ändringen icke vara nödvändig.

Enär emellertid folkskollärarpersonalen, för vilken änkepensionerna blivit jämlikt kungl. kungörelsen den 28 juni 1907 höjda till 25 procent av delaktighetsbeloppet, likväl fortfarande i pensionsavgifter till änke- och pupillkassan erlagga samma procenttal av delaktighetsbeloppet som dövtumslärarna, synes rättvisan kräva, att dövtumslärarna, vilkas änkepensioner fortfarande utgöra blott 20 procent av nämnda belopp, få sina pensionsavgifter till kassan proportionsvis nedsätta.

Slutligen vilja styrelseombuden framhålla en synpunkt, som torde vara värd att beaktas, då nu fråga är om förbättring i dövtumslärarpersonalens pensionering. I fråga om statens tjänstemän gäller i allmänhet den regeln, att tjänstinnehavares rätt till pension motsvaras av skyldighet för honom att avgå från tjänsten, så snart sådan rätt inträtt. Även för dövtumskolan vore det utan tvivel fördelaktigt, om en dylik skyldighet att avgå ålades dövtumslärarpersonalen, icke blott så snart rätt till hel pension inträtt, vilken skyldighet redan nu torde vara i de inom de särskilda dövtumskoldistriktet fastställda villkoren för avlönings åtnjutande vederbörande ålagd, utan även då någon, som enligt gällande bestämmelser erhållit rätt till avkortad pension, under en följd av år varit otjänstbar; och vilja vi i sådant avseende erinra därom, att enligt lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 skyldighet att från tjänsten avgå inträder för tjänstinnehavare, som, efter att under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden oförmögen till tjänstgöring.

I vissa dövtumskoldistrikt finnas bland nyssnämnda villkor för avlönings åtnjutande intagna bestämmelser, som i vissa fall av längre otjänstbarhet antingen, såsom i fjärde distriktet, ålägga vederbörande att, så framt rätt till avkortad pension förefinnes, avgå från tjänsten, eller ock avse att verka därhän, att vederbörande må finna med sin fördel förenligt att självmant avgå, såsom den för personalen i första distriktet gällande bestämmelsen att under tjänstledighet, som oavbrutet fortfar längre tid än två år, den tjänstledige skall efter de två första årens förlopp, i fall han eller hon vid den tiden är berättigad till avkortad pension, och eljest från den dag därefter, då sådan rätt för honom eller henne inträder, själv ensam bekosta hela avlöningen till vikarie. Vi anse det emellertid vara önskvärt, att därest den föreslagna höjningen av delaktighetsbeloppen kommer till stånd, i pensionsreglementet intages ett allmänt stadgande i syfte att skyldighet att avgå från tjänsten må inträda, dels så snart rätt till hel pension för tjänstinnehavaren förefinnes, vederbörande skolstyrelse likväl oöfvetaget att medgiva tjänstinnehavaren tillstånd att även därefter kvarstå i tjänsten, dock ej längre än till fyllda sextiofem levnadsår, dels ock då tjänstinnehavare, efter att under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen, i sistnämnda fall dock blott under förutsättning att rätt till avkortad pension inträtt.

De övriga skolstyrelserna hava, under instämmande i övrigt i nyss-nämnda utlåtande, i följande punkter uttalat därifrån avvikande meningar.

Styrelsen för fjärde döfstumskoldistriktet har föreslagit, att de högsta delaktighetsbeloppen måtte fastställas till 4,400 kronor för föreståndartjänst och 2,667 kronor för lärartjänst, i vilket fall pensionsbeloppen skulle bliva för föreståndare 3,300 kronor och för lärare 2,000 kronor samt änkepensionerna uppgå till för föreståndares änka 880 kronor utan barn och 1,320 kronor med barn samt för lärares änka 533 kronor utan barn och 799 kronor med barn.

Styrelsen för femte döfstumskoldistriktet har uttalat sig för att lärarinnorna medgäves möjlighet att avgå från tjänsten med full pension vid 55 levnads- och 30 tjänstår men också rättighet att under förutsättning av tjänstduglighet få kvarstå i tjänsten utöver nämnda ålder. Arbetet vid döfstumundervisningen kunde nämligen enligt styrelsens förmenande icke anses vara av lindrigare art än vid undervisningen i folkskolan, vilkens personal ägde uppbära hel pension vid 55 års ålder.

Därjämte har styrelsen ansett önskvärt, att icke blott i fråga om föreståndare utan även i fråga om den övriga personalen den nu gällande skalan för beräkning av avkortad pension ej verkade så starkt decimerande samt i sådant hänseende anfört:

Enligt nu gällande bestämmelser har t. ex. en döfstumlärare liksom en föreståndare med mindre än 10 års föreståndartjänst att vid 55 år, om han då nödgas avgå, uppbära 66 procent av hel pension, vilket utgör 990 kronor eller mindre än en vid samma ålder pensionerad folkskollärare, ehuru pensionsavgiften för den senare utgör 33 kronor 75 öre, för en döfstumlärare 50 kronor och för en föreståndare 100 kronor. Att under sådana förhållanden döfstumskolorna ej kunna vänta att draga till sig dugliga lärarkrafter är ju uppenbart.

I de större städerna beviljas dessutom folkskolans personal tilläggspensioner och gäller härvid i flertalet av dessa, att från hel pension avgår 1 procent för varje år, som för den pensionerade fattas i 60 levnadsår. För döfstumlärarna frånräknas ej mindre än 8—6 procent eller i genomsnitt 7 procent i det närmaste för varje år — och detta avdrag göres större ju närmare pensionsåldern nalkas. Beträffande s. k. sjukpension framgår av § 10 i reglementet, att om en lärare eller föreståndare med mindre än 10 års föreståndartjänst på grund av obotlig sjukdom nödgas avgå t. ex. vid 54 års ålder med måhända över 20 tjänstår, han äger uppbära samma pension — 45 procent av hel pension, för närvarande 675 kronor — som den lärare, vilken tjänstgjort endast 10 år och möjligen uppnått några och 30 års ålder. Styrelsen kan på grund av det anförda ej biträda delegerades mening, att här ej föreligger tillräckliga skäl för en ändring, utan finner tvärtom en sådan vara väl motiverad.

Slutligen har styrelsen för sjätte döfstumskoldistriktet föreslagit, att de högsta delaktighetsbeloppen måtte fastställas till 4,400 kronor för föreståndartjänst och 2,600 kronor för lärartjänst.

Efter det dövstumskoldistriktens styrelser avgivit sina utlåtanden, har svenska dövstumläraryrksällskapets centralstyrelse i en den 15 oktober 1910 ingiven skrift ånyo uttalat sig i ärendet.

Centralstyrelsen har därvid, under förklaring att den icke längre ansåge det lämpligt, att huvudgrunderna för dövstumläraryrkspersonalens pensionering ändrades till överensstämmelse med lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, närmare utvecklat sin uppfattning av de förslag, som i de förutnämnda utlåtandena framlagts av skolstyrelserna och anfört bland annat följande:

Medan flertalet skolstyrelser i sina utlåtanden framhållit, att »i allmänhet eljest vid pensionsregleringar den grundsatsen gjorts gällande, att pensionen bör utgöra två tredjedelar av avlöningens belopp», hava de för dövstumläraryrks flertal föreslagit 51,3—59 procent utav avlöningen 3,800 kronor, vilket i pensionsbelopp utgör 1,950 à 2,250 kronor. Pensionen för t. ex. föreståndaren å Manilla, vilken uppbär 5,500 kronor i kontant avlöning såsom föreståndare för dövstumskolan, föreslås till 60 à 61,3 procent eller till 3,300 à 3,375 kronor. För lärarinnorna föreslås den till omkring 59 procent utav högsta avlöningen.

För att komma fram till dessa siffror hava styrelserna från lärarnas avlöning gjort avdrag för vad som anses böra gå till hyra och anskaffande av bränsle. En dylik åtgärd torde numera sakna all grund, sedan landsting och stadsfullmäktige inom samtliga skoldistrikt upphävt en dylik uppdelning utav avlöningen och beslutat, att hela avlöningen skall utgå såsom lön. Med lika rätt skulle t. ex. för en läroverksadjunkt eller för folkskollärarna i städerna avdrag kunna göras för hyra och bränsle, ty dessa måste använda en del utav sin avlöning till förhyrning av bostad och inköp av bränsle lika väl som dövstumläraryrks. Men någon dylik decimering av deras lön i och för uppnåendet av ett mindre pensionsunderlag eller delaktighetsbelopp förekommer ej. Även om avdrag för hyra och bränsle skulle göras, synas de ej böra sättas till så höga belopp, som styrelserna föreslagit, eller för lärare från 3,300 à 3,800 kronor till 2,600 kronor alltså 700 à 1,200 kronor.

Huru dövstumläraryrkspersonalens pensioner komma att ställa sig i jämförelse med denna personal närmast likställda lärarkårer, i händelse skolstyrelsernas här ovan relaterade förslag skulle vinna Kungl. Maj:ts bifall, torde framgå av nedanstående tabell, vari vi med alternativet A beteckna det förslag, som avgivits av första, femte och sjunde distriktens styrelser, och med alternativet B det, som avgivits av styrelserna i fjärde och sjätte distrikten.

Tjänstinnehavare	Dövstumskolan alt. A	Dövstumskolan alt. B	Blindskolan å Tomtebodan	Stockholms folkskolor	Folkskolorna i Göteborg, Malmö m. fl. städer
Föreståndare	3,375	3,300	4,400	3,500	
Lärare	2,250	1,950	2,400	2,380	2,100
Lärarinna	1,500	1,500	1,675 à 1,925	1,610	1,470 à 1,680

Såsom härav synes, föreslås för dövstumläraryrkspersonalen lägre pensioner än för såväl blindskolans som i allmänhet för folkskolans lärarkårer i några större städer. Att häri ej ligger full rättvisa framgår tydligt, om man tager i betraktande, att en

dövstumslärare har ett års längre utbildningstid än en blindlärare och 2 års längre än en folkskollärare, samt att dövstumsläraren enligt det framlagda förslaget alternativ A skulle betala 75 kronor om året i pensionsavgifter, medan en blindlärare betalar 72 kronor och en lärare vid folkskolorna 33 kronor 75 öre. Det är givet, att detta förhållande ingalunda är ägnat att draga till dövstumskolan goda lärarkrafter.

Då styrelsedelegerade i sitt utlåtande hänvisa till folkhögskollärarnas år 1907 ordnade pensionsförhållanden, våga vi framhålla, att under det dessa lärare för att räkna fullt tjänstår ej behöva undervisa mer än 20 veckor, det av dövstumslärarna kan fordras ända till 40 veckor, vadan högre pensioner för dövstumslärarna böra vara befogade.

Enligt flertalet styrelsers förslag skulle sjukpension fortfarande utgå med endast 45 procent av hel pension. Det torde ligga i öppen dag, att de belopp, med vilka sjukpension under sådana förhållanden kommer att utgå, äro alldeles otillräckliga och att den lärare, som är nog olycklig att nödgas begagna sig av dylik pension, blir av förhållandena tvingad att anlita den offentliga barmhärtigheten. Oriktigt synes det också vara, att en lärare, som uppnått t. ex. femtio års ålder och därvid i de flesta fall tjänstgjort 25 år och under lika lång tid erlagt pensionsavgifter, ej skall åtnjuta högre sjukpension än en lärare vid 35 års ålder, som innehar blott 10 tjänstår och under blott denna tid erlagt pensionsavgifter. På intet annat område torde dylika bestämmelser vara rådande. Ehuru ifrågavarande förhållande inför de församlade styrelseombuden framhölls av föreståndare för dövstumskolorna, har det ej beaktats av flertalet styrelser.

Vad lärarinnornas pensionsålder beträffar bör det ligga icke blott i lärarinnornas utan framför allt i skolornas intresse, att *rätt* till hel pension beredes dem vid 55 levnadsår, och anhålla vi att, om ändring i denna punkt skulle kunna vinnas, få hänvisa till det utlåtande i ärendet, som avgivits av styrelsen för femte distriktets dövstumskola.

Icke heller beträffande änke- och pupillpensionen har flertalet styrelser ansett sig kunna tillstyrka bifall till vår begäran, att den måtte utgå med 25 procent av delaktighetsbeloppet liksom för folkskollärarna, i vilkas kassa dövstumslärarna äro delägare. De hava motiverat sitt avstyrkande utlåtande därmed, att de belopp, som komma att utfalla, »vid jämförelse med de pensioner, som tillkomma änkor efter delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, ingalunda kunna anses små». Men de hava ej beaktat, att under det t. ex. en rektor vid real- eller samskola betalar endast 70 kronor om året i avgift för änkepensionen, en föreståndare vid dövstumskola enligt deras förslag skall betala 150 kronor om året. I folkskollärarnas och dövstumslärarnas gemensamma änke- och pupillkassa betala folkskollärarna en pensionsavgift av $3\frac{1}{3}$ procent av delaktighetsbeloppet, av vilket sedan 25 procent utfaller i pension för änka. Dövstumslärare betala också $3\frac{1}{3}$ procent av delaktighetsbeloppet; men för deras änkor utgår pension endast med 20 procent av sagda belopp. Under sådana förhållanden är det tydligt, att folkskollärarnas änke- och pupillkassa riktar sig på dövstumslärarnas bekostnad. För full rättvisa böra antingen dövstumslärarnas änkepensioner höjas till 25 procent av delaktighetsbeloppet eller avgifterna till kassan minskas. Uppmärksamgjorda härpå hava också några styrelser föreslagit den förändringen, att avgifterna måtte minskas, medan andra föreslagit, att pensionerna måtte höjas. Inom dövstumslärarkåren råder allmänt den önskan, att avgifterna måtte bibehållas vid sin nuvarande storlek och pensionerna höjas till 25 procent av delaktighetsbeloppet.

I infordrat utlåtande, dagtecknat den 12 november 1910, har därefter direktionen över dövstumläraernas pensionsanstalt i ärendet anført:

I förevarande ärende får direktionen till en början erinra, att de i reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt den 30 augusti 1905 stadgade delaktighetsbelopp, nämligen 3,200—4,000 kronor för föreståndartjänst, 1,600—2,000 kronor för lärartjänst och 1,200—1,600 kronor för lärarinnetjänst, hava bestämts med hänsyn till de vid tiden för reglementets utfärdande rådande avlöningsförhållandena. De kontanta lönerna utgingo vid nämnda tid, i högsta lönegraden med minst 4,000 kronor för föreståndare, 2,100 kronor för lärare och 1,400 kronor för lärarinna, vilka sistnämnda två kategorier dessutom åtnjoto viss hyresersättning. De högsta delaktighetsbeloppen sattes således i viss mån i jämbredd med lägsta förekommande kontanta avlöningar i högsta lönegraden, med vilken anordning torde hava åsyftats att i största möjliga mån lämna skoldistriktet öppet att, utan höjning av lönerna, bereda sin lärarpersonal högsta förekommande pension. Att det å andra sidan ej ansågs självfallet, att pension borde utgå i förhållande till lönen i högsta lönegraden, framgår därav, att vissa minima för delaktighet fastställes. Skoldistriktet hava emellertid, med ett enda undantag, allt från början bestämt delaktigheten till högsta medgivna belopp; och för närvarande äro samtliga skoldistrikt för samtliga tjänster delaktiga efter nyss angivna grund.

Då numera lönerna blivit så väsentligt höjda, som av de remitterade handlingarna framgår, synes härav kunna hämtas stöd för det framställda anspråket på höjning av pensionerna. Under förutsättning att erforderligt ökat statsbidrag erhålles får direktionen alltså yttra sig över frågan, i vad mån en förbättring av pensionerna skäligen må kunna bringas till stånd.

Då dövstumläraarsällskapet numera avstått från sin ursprungligen gjorda hemställan om pensionsreglementets omarbetning till överensstämmelse med lagen om civila tjänstinnehavares rätt till pension, har direktionen härvid att fästa sin uppmärksamhet endast vid den utväg till pensionernas höjande, som ligger i fastställandet av högre maxima för delaktigheten. I detta avseende kan direktionen ej finna annat, än att det samfälliga förslaget, som framställes av styrelserna i första, femte och sjunde distriktet, är förtjänt att förordas. Direktionen anser således lämpligt, att i enlighet med nämnda förslag högsta beloppen för delaktighet bestämmas till 4,500 kronor för föreståndartjänst, 3,000 kronor för lärartjänst och 2,000 kronor för lärarinnetjänst. Härigenom skulle det ursprungligen rådande förhållandet mellan å ena sidan lägsta förekommande avlöning i högsta lönegraden, bortsett från naturaförmåner och hyresersättning, och å andra sidan högsta medgivna delaktighetsbelopp bliva i någon mån återställt. Den kontanta avlöningen i högsta lönegraden utgör nämligen för närvarande, såsom framgår av de remitterade handlingarna, minst 4,500 kronor för föreståndare, minst 3,300 kronor för lärare och minst 2,200 kronor för lärarinna. Å de föreslagna delaktighetsbeloppen skulle naturligen beräkning av pensionsavgifter och pensioner äga rum enligt nu gällande grunder.

Härefter får direktionen yttra sig över övriga i ärendet uppkomna frågor.

I likhet med flertalet distriktsstyrelser och på av dem anförda skäl finner direktionen sig ej kunna tillstyrka föreslagen sänkning av lärarinnornas pensionsålder.

Vad angår påkallad ändring av det i § 8 av pensionsreglementet förekommande stadgande, att föreståndare skall för erhållande av pension räkna minst tio tjänstår såsom föreståndare, får direktionen framhålla, att med detta stadgande tydligen åsyftas att förekomma, att lärare vid allt för framskriden ålder mottager befordran till före-

ståndare. I detta sammanhang får direktionen erinra om det likartade stadgande, som meddelats i kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk och vilket stadgande innebär, att tillförordnad rektor, som fullgjort de i fråga om ämneslärare för pensions erhållande stadgade villkor och i minst 15 år innehått rektorsförordnande, skall vara berättigad att i pension uppbära sin lön såsom rektor oavkortad. Någon avkortad rektorspension förekommer däremot icke. Det måste således, enligt direktionens åsikt, vara av värde, att nu ifrågavarande föreskrift bibehålles. Ett bifall till de framställda förslagen till ändringar — distriktsstyrelsernas lika mycket som dövstumlärsällskapets — skulle göra stadgandet ur berörda synpunkt betydelselöst. Direktionen finner sig därför förhindrad att biträda någotdera förslaget utan föranklätas hemställa, att stadgandet bibehålles oförändrat.

I sammanhang med sitt berörda ändringsförslag rörande § 8 hava distriktsstyrelserna föreslagit, att de i §§ 9 och 10 meddelade bestämmelser, enligt vilka föreståndare i där förutsatta fall skall räkna respektiva minst 8 och 5 tjänstår såsom föreståndare, skulle utgå ur paragraferna och pension således tilldelas föreståndare utan den inskränkning, som ligger i nämnda bestämmelser. Direktionen ifrågasätter, huruvida sådan ändring skulle utgöra en riktig konsekvens av den föreslagna ändringen av § 8. I varje fall får direktionen, under åberopande av nyss anförda skäl och då ifrågavarande stadganden torde finnas stå i lämpligt förhållande till berörda föreskrift i § 8, förklara sig förhindrad tillstyrka jämväl förevarande hemställan.

Stadgandena i övrigt i §§ 9 och 10 torde jämväl böra lämnas oförändrade, i vilket avseende direktionen får åberopa vad styrelserna i första, fjärde, sjätte och sjunde distrikten sammanstämmande yttrat.

Dövstumlärsällskapet har vidare hemställt, att den rätt, som enligt § 12 mom. 1 i pensionsreglementet medgivits extra ordinarie lärare eller lärarinna att i viss utsträckning räkna tjänstår som sådan, må förklaras tillkomma även vikarierande lärare. I berörda stadgande, som har sin motsvarighet i § 17 av reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, förekommande uttryck »extra lärare eller lärarinna» torde avse endast att utgöra en motsättning till det i samma moment förekommande uttryck »ordinarie tjänstgöring». Stadgandet lär således få anses inrymma all ej ordinarie tjänstgöring, således även tjänstgöring under vikariat, blott den infallit efter avlagd examen. På analogt sätt har berörda motsvarande stadgande i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning tillämpats. Det föreslagna tillägget till momentet torde alltså vara obehövt.

Dövstumlärsällskapets hemställan, att ordinarie anställning vid folkskola skulle i viss mån och under vissa villkor få tillgodoräknas i och för rätt till pension från dövstumlärnas pensionsanstalt, torde få anses stå i strid med pensionsanstaltens i § 1 mom. 1 av reglementet angivna ändamål. På grund härav och med hänsyn jämväl till de konsekvenser, som ett bifall till denna hemställan skulle medföra, kan direktionen ej biträda densamma.

Mot yrkandet, att pensionstagare, som dömes förlustig medborgerligt förtroende, må bibehållas vid en viss del av sin pension, är från direktionens sida intet annat att erinra, än att denna del av pensionen bör bestämmas till vad som kan anses motsvara de av pensionstagaren själv erlagda pensionsavgifterna.

Det uttalande önskemålet, att pension må utbetalas kvartalsvis i stället för såsom nu halvårsvis, har förut framhållits rörande andra under direktionens förvaltning stående kassor. Sålunda hemställde folkskollärarnas änke- och pupillkassas revisorer år 1909 i

sin då avgivna berättelse om sådan ändring av terminerna för utbetalning av pensioner. Direktionen avgav häröver utlåtande den 8 december 1909, vari direktionen framhöll, att den önskade reformen ej lämpligen borde begränsas till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, utan utsträckas att gälla jämväl de övriga pensionsanstalter, som av direktionen förvaltas och i vilka pensioner utbetalas halvårsvis, nämligen folkskollärarnas pensionsinrättning, elementarlärarnas änke- och pupillkassa, småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt och dövstumlärares pensionsanstalt; och påpekade direktionen i sammanhang härmed de ökade kostnader, som härav skulle förmedlas. Enligt beslut den 8 april 1910 fann Kungl. Maj:ts revisorernas berörda framställning ej förmedla åtgärd. Förevarande fråga har således, ehuru i annan ordning, redan förut gjorts till föremål för Kungl. Maj:ts prövning. I det för närvarande på Kungl. Maj:ts åtgärd beroende förslaget till nytt reglemente för elementarlärarnas änke- och pupillkassa har jämväl hemställts om pensioners utbetalning kvartalsvis, i vad nämnda kassa angår; och har direktionen däröver, likasom över förslaget i övrigt, avgivit utlåtande den 17 september 1910, vari direktionen framhållit enahanda synpunkter, som här ovan angivits. Beträffande denna fråga får direktionen således endast återopå vad sålunda förekommit.

Angående det av dövstumläraresällskapet framställda yrkandet, att från folkskollärarnas änke- och pupillkassa utgående pensioner till dövstumlärares personalens änkor och barn må, i likhet med pensioner till folkskollärares änkor och barn, beräknas efter tjugufem procent av delaktighetsbeloppet i stället för såsom nu efter tjugoprocent, får direktionen allenast erinra, att sådant naturligen skulle rubba de för dövstumlärares personalens delaktighet i änke- och pupillkassan gjorda beräkningarna. För avsedda höjning av dessa pensioner förutsattes tydligen ökat statsbidrag eller ökade delägaravgifter eller bådadera; och under sådan förutsättning har direktionen intet att erinra mot den gjorda hemställan. Av det ovan sagda framgår, att direktionen ej heller kan biträda av vissa distriktsstyrelser gjord hemställan om sänkning av till änke- och pupillkassan ingående avgifter.

I detta sammanhang får direktionen erinra, att den genom kungl. kungörelsen den 28 juni 1907 medgivna höjningen av folkskollärares pensioner från 20 till 25 procent av delaktighetsbeloppet möjliggjorts genom kassans efter en längre utvecklingsperiod vunna gynnsamma ställning och således i viss mån utgjort en gärd av rättvisa mot efterlevande till dem, som bidragit till denna utveckling. Häri har tydligen dövstumlärares personalen ingen del. Tillika får direktionen återopå vad direktionen i sitt utlåtande den 29 december 1906 angående berörda pensionsförhöjning yttrade rörande pensioner för änkor och barn efter dövstumslärare. Direktionen förklarade däri bland annat, att det näppeligen kunde förnekas, att särskilt pensioner för änkor och barn efter föreståndare för dövstumskolorna, beräknade efter det högsta medgivna delaktighetsbeloppet, skulle vid höjning av pensionerna från 20 till 25 procent komma att uppgå till belopp, som med hänsyn till dessa tjänstemäns avlöning icke skulle överensstämma med de pensionsbelopp, som eljest äro beredda efterlevande till ämbets- och tjänstemän.

Slutligen har av flertalet distriktsstyrelser hemställts, att i reglementet må inflyta ett allmänt stadgande om skyldighet för delägare att vid viss ålder avgå från tjänst vid dövstumskola. Från direktionens sida är häremot intet att erinra.

Jämväl statskontorets utlåtande har i ärendet inforrats. I dess den 11 februari 1911 avgivna yttrande har anförts:

Visserligen hava endast några få år förflutit, sedan dövstumslärarpersonalen fick sina pensionsförhållanden ordnade genom 1905 års Riksdags beslut och reglementet för dövstumslärarnas pensionsanstalt den 30 augusti samma år, men sedan dess har det befunnits rättvist och med hänsyn till nämnda lärarkårs behöriga rekrytering nödigt att i avsevärd mån höja deras avlöning. Enär gällande högsta pensionsbelopp därför numera måste anses icke stå i riktigt förhållande till avlöningsbeloppen samt även i jämförelse med vad liknande lärarkårer i sådant avseende åtnjuta befinnas väl låga, vill det synas statskontoret såväl med rättvisa överensstämmande som ock av hänsyn till rekryteringen av klokhet påkallat att bereda någon förbättring i dövstumslärarpersonalens pensioner. Att, på sätt i förenämnda ansökning ifrågasatts, omarbete grunderna för pensionsanstalten i överensstämmelse med stadgandena i den civila pensionslagen synes icke vara behöfligt och kan, såsom ock förut blivit i ärendet framhållet, anses mindre lämpligt, enär pensionsbeloppet skulle i sådant fall avpassas efter lönens belopp, vilket kunde av vederbörande distriktsstyrelse höjas, oberoende av statsmakternas medgivande och utan att avlöningen i sin helhet underginge förändring. Liksom nu är fallet, böra enligt statskontorets mening fortfarande bibehållas vissa bestämda maximibelopp för delaktigheten i anstalten för varje särskild grupp inom lärarpersonalen samt pensionsbeloppet utgöra tre fjärdedelar av delaktighetsbeloppet. Då statskontoret för sin del finner de belopp, som av styrelserna för första, femte och sjunde dövstumskol-distrikten föreslagits och av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning tillstyrkts såsom högsta pensioner eller 3,375 kronor för föreståndare, 2,250 kronor för lärare och 1,500 kronor för lärarinna vara lämpligt avvägda och skäliga, vill statskontoret förorda, att högsta delaktighetsbeloppet måtte bestämmas för föreståndare till 4,500 kronor, för lärare till 3,000 kronor och för lärarinna till 2,000 kronor. Det synes vara anledning antaga, att skolstyrelserna skola, om sådan förhöjning genomföres, begagna sig därav och sålunda bereda personalen förbättrad pension. Med förhöjda delaktighetsbelopp i nämnda anstalt följer ock, enligt kungl. kungörelsen angående delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för den vid dövstumskolorna anställda lärarpersonalen den 30 augusti 1905, att pensionerna till dövstumslärarnas änkor och barn bliva i samma mån förbättrade. Att utöver de belopp, vartill änke- och pupillpensionerna sålunda komma att stiga, eller för föreståndaränka 900 kronor och för läraränka 600 kronor med förhöjning med 50 procent åt änka med oförsörjda barn, höja nu ifrågavarande pensioner torde icke böra ifrågakomma. Beträffande förslaget att nedsätta de stadgade avgifterna till änke- och pupillkassan anser statskontoret, med hänsyn till vad direktionen anfört, detsamma icke böra vinna avseende.

Vad därefter vidkommer de väckta frågorna om nedsättning i lärarinnas pensionsålder, om särskilda bestämmelser rörande olycksfall i tjänsten samt om ändring av bestämmelserna i reglementets §§ 9 och 10 angående avkortad pension och sjukpension är statskontoret, med hänsyn till vad flertalet dövstumskolstyrelser ävensom direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning anfört, av den uppfattning, att nu gällande bestämmelser i berörda avseenden böra bibehållas, utom vad angår frågan om avkortad föreståndarpension, vartill statskontoret här nedan återkommer; och anser statskontoret icke heller i fråga om tjänstårsberäkningen någon ändring vara behöflig för beredande av rätt till tjänstår för vikarierande lärare eller tillrädlig i fråga om dövstumslärare, som förut varit lärare vid folkskola.

För rätt till hel pension såsom föreståndare fordras enligt § 8 i reglementet förutom 60 levnads- och 30 tjänstår, att 10 av dessa år tillbragts såsom föreståndare; därest föreståndare icke kan räkna 10 år såsom sådan men i övrigt är pensions-

berättigad erhåller han enligt § 11 endast lärarpension. En dylik bestämmelse finnes beträffande rektorstjänsterna vid de allmänna läroverken stadgad i kungl. kungörelsen angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk den 27 augusti 1904 F. c), vari medges, att tillförordnad rektor, som fullgjort de i fråga om ämneslärare för pensions erhållande stadgade villkoren och i minst 15 år innehaft rektorsförordnande, skall vara berättigad att i pension uppbära sin lön såsom rektor oavkortad. Det är emellertid en väsentlig skillnad mellan dessa båda stadganden; under det att det senare innebär till förmån för tillförordnad rektor ett undantag från den allmänna regeln, att förordnande på högre tjänst icke medför högre pension, så är däremot förenämnda stadgande rörande föreståndare för dövstumskola att betrakta såsom ett till nackdel för föreståndarna meddelat undantag, i det att innehavandet av ordinarie befattning såsom föreståndare icke i någon mån länder till fördel i pensionshänseende, såvitt icke 10 år såsom sådan uppnåts. Vid sådant förhållande och med hänsyn därjämte till de betydligt förhöjda avgifter till pensionsanstalten, som åligga en föreståndare, vill det synas statskontoret, som om bestämmelsen rörande föreståndares pension borde i någon mån göras mindre sträng; och anser sig statskontoret böra ansluta sig till vad styrelserna för första, fjärde, femte, sjätte och sjunde distrikten föreslagit beträffande avkortad föreståndarpension, dock att ändringen icke bör, såsom sagda förslag synes avse, inskränkas till endast bestämmelsen i § 11, utan dylik förbättring med respektive en åttendedel och en femtedel av skillnaden mellan föreståndar- och lärarpension enligt stadgandena i §§ 9 och 10 synes jämväl böra beredas föreståndare för vart tjänstår såsom sådan. Såsom berörda förslag är formulerat, framstår den föreslagna pensionen såsom en förbättrad lärarpension: utgångspunkten synes dock böra vara föreståndarpensionen, sådan den vid uppnåendet av de i §§ 8, 9 och 10 angivna tjänstår såsom föreståndare är bestämd; härifrån bör göras visst avdrag för vart år, som brister i det för varje fall bestämda antalet sådana tjänstår. Om ändringen av § 11 alltså kommer att medföra en i förhållande till antalet föreståndarår avkortad föreståndarpension, synes en hänvisning jämväl till sistnämnda § vara på sin plats i § 7.

Beträffande stadgandet, att pensionstagare, som genom laga kraft ägande beslut dömts förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats hava gjort sig till avsättning förfallen, skall hava förverkat pension, har i förevarande ansökning hemställts om ändring därhän, att sådan pensionstagare skulle få behålla en tredjedel av pensionen; men enligt direktionens över folkskollärarnas pensionsinrättning förslag må blott den del av pensionen behållas, som motsvarar av pensionstagaren själv erlagda avgifter. Flertalet av skolstyrelserna hava emellertid icke haft något att erinra mot att i detta fall må behållas en tredjedel av pensionen, utgörande ungefär vad som av pensionen motsvarar — utom pensionstagarens egna avgifter — de av vederbörande skolstyrelse för honom erlagda pensionsbidrag. Vid sådant förhållande och med hänsyn tillika därtill, att frågor om dylik pension måste antagas bliva ytterst sällsynta samt att ett bestämt belopp praktiskt taget är att föredraga framför ett belopp, som i varje särskilt fall kräver uträkning efter försäkringstekniska grunder, anser statskontoret anledning föreligga att bifalla ansökningen i denna del.

Angående det i förevarande ansökning framställda förslaget om sådan ändring i pensionsreglementet, att pension fluge uppbäras kvartalsvis i stället för halvårsvis, tillåter sig statskontoret åberopa vad statskontoret i utlåtande den 24 februari 1910 anfört beträffande ett i revisionsberättelsen angående folkskollärarnas änke- och pupill-

kassas räkenskaper och förvaltning för åren 1906—1908 väckt förslag om dylik förändring av utbetalningsterminerna för pensioner från nämnda kassa.

Av de skolstyrelser, vilkas förslag till reglering av personalens pensionsförhållanden blivit i huvudsakliga delar av statskontoret förordade, har framhållits önskvärdheten därav, att om den föreslagna höjningen av delaktighetsbeloppen kommer till stånd, i pensionsreglementet måtte intagas ett allmänt stadgande om skyldighet för lärarpersonalen att från tjänsten avgå under vissa närmare angivna förutsättningar; och har direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning icke haft något att erinra mot detta förslag. Ej heller statskontoret vill däremot göra någon erinran, för så vitt bestämmelser i detta avseende anses lämpligen kunna införas i pensionsreglementet och sålunda bliva gällande även för personalen i andra och tredje skoldistriktet, vilkas styrelser icke uttalat sig i frågan om sådana bestämmelser.

Vad slutligen beträffar de ökade kostnader, som måste följa av genomförandet av nu förordade ändringar i pensionsreglementet, vill statskontoret erinra om pensionsreglementets stadganden därom, att kostnaderna skola bestridas genom avgifter av dels vederbörande skoldistrikt dels och vederbörande tjänstinnehavare samt genom fyllnadsbidrag av staten; att avgifterna skola, i den mån de ej åtgå till årets utgifter, samlas i en fond, som göres räntebärande; samt att alla utgifter skola bestridas i första rummet av avgifterna samt nämnda fonds avkastning och kapital, så att först sedan fonden till fullo åtgått staten skall tillskjuta erforderligt årligt fyllnadsbidrag. Därest, såsom statskontoret anser lämpligt, avgiftsprocenten bibehållas vid sin nuvarande storlek, komma lärarpersonalen och skoldistriktet att i ungefär lika grad som hittills deltaga i kostnaderna för pensioneringen. Vid upprättandet av dövstumlärnas pensionsanstalt beräknades, att statsverket skulle, när pensioneringen nått sitt jämviktsläge, få vidkännas ungefär två tredjedelar av kostnaden. Detta förhållande mellan statens kostnad å ena sidan och vad som genom avgifter bestrides å andra sidan synes böra i huvudsak bibehållas, och statsverket således, då jämviktsläget inträtt, komma att bära omkring två tredjedelar av den ökade kostnaden. Under övergångstiden däremot synas kostnaderna komma att i högre grad drabba statsverket, då personalen kommer att pensioneras efter delaktighetsbelopp, för vilka avgifter endast under kortare tid influtit. Några retroaktivavgifter torde nämligen icke lämpligen kunna eller böra införas. Med erinran att i riksstaten från och med år 1907 upptagits ett förslagsanslag till bidrag till dövstumlärnas pensionsanstalt, ursprungligen å 14,000 kronor och sedermera successivt höjt, så att det i riksstaten för år 1911 är uppfört med 30,000 kronor, däri någon ändring icke är i statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag föreslagen, får statskontoret tillika meddela, att någon utgift å dessa anslag icke förekommit; vadan pensioneringen synes hava kunnat bestridas med influtna avgifter. En försäkringsteknisk utredning angående storleken av de ökade kostnader för statsverket, som de förändrade bestämmelserna skulle medföra, torde emellertid böra verkställas, innan ärendet förelägges Riksdagens prövning.

I anledning av statskontorets uttalande om önskvärdheten av en försäkringsteknisk utredning angående storleken av de ökade kostnader för statsverket, som den föreslagna förbättringen i dövstumlärarpersonalens pensioneringsvillkor skulle medföra, uppdrogs åt direktionen över dövstumlärnas pensionsanstalt att låta verkställa sådan utredning, varvid kostnadsberäkningar skulle uppgöras alternativt enligt de av direktionen och av

statskontoret framställda, i viss mån avvikande förslagen. Direktionen anmodade förste aktuarien i försäkringsinspektionen, filosofie licentiaten K. Englund att verkställa den begärda utredningen, och sedan denne fullgjort sitt uppdrag, har direktionen, med överlämnande av Englunds yttrande, den 24 november 1911 avgivit eget förnyat utlåtande i ärendet.

Englund har rörande de av honom utförda beräkningarna anført i huvudsak följande:

Högsta delaktighetsbeloppet i dövstumlära- rarnas pensionsanstalt är enligt gällande reglemente	
för föreståndare	kronor 4,000:—
» lärare	» 2,000:—
» lärarinna	» 1,600:—

Nu har föreslagits, att detsamma bestämmes till	
för föreståndare	kronor 4,500:—
» lärare	» 3,000:—
» lärarinna	» 2,000:—

I ett utlåtande den 15 december 1904 meddelade doktor H. Tiseli-
us en beräkning av den kostnad för statsverket, som skulle uppstå vid tillämpning av nu gäl-
lande bestämmelser, och befanns det, att med de högsta delaktighetsbeloppen pensions-
utbetalningarna per år slutligen efter 80 à 90 år skulle komma att växa till

för föreståndare	kronor 10,500:—
» lärare	» 18,750:—
» lärarinnor	» 24,000:—

Summa kronor 53,250:—

Härvid var dock ingen hänsyn tagen till avkortade pensioners beviljande, lära-
rinnors avgång ur tjänst i följd av giftermål m. m.; dessa faktorer ansågos böra med-
föra en minskning av en åttondel i nyss angivna summa, varefter återstod ett årligt
pensionsbelopp av 46,594 kronor.

Avgifterna, $7\frac{1}{2}$ procent å de till sammanlagt 210,000 kronor uppgående delaktig-
hetsbeloppen, utgjorde årligen 15,750 kronor, vadan staten, då pensioneringen nått sitt
jämviktsläge, skulle hava att årligen tillskjuta 30,850 kronor.

Tiseli-
us förutsatte i denna beräkning, i likhet med 1899 års kommitterade för-
ordnande av dövstumlära-
rarnas pensionering, att personalen i framtiden komme att ut-
göras av 8 föreståndare, 45 lärare och 55 lärarinnor.

Om ovannämnda beräkning avsett de nu föreslagna högsta delaktighetsbeloppen,
så hade resultatet blivit, att pensionsutbetalningarna skulle i jämviktsläget ha upp-
gått till

för föreståndare	kronor 11,812:—
» lärare	» 28,125:—
» lärarinnor	» 30,000:—

Summa kronor 69,937:—,

som reducerats med $\frac{1}{8}$ till 61,195 kronor.

Avgiftssumman per år skulle hava beräknats till $7\frac{1}{2}$ procent å 281,000 kronor eller 21,075 kronor och det slutliga årliga tillskottet av statsmedel följaktligen till 40,120 kronor.

Den omständigheten, att de förhöjda delaktighetsbeloppen tänkas införda först ett tiotal år efter det den av Tiseliuss verkställda beräkningen ägde rum, kan tydligtvis icke påverka resultatet av den nu gjorda beräkningen, emedan en synnerligen lång tid ju måste förflyta, innan jämvikt inträder, och följaktligen de pensioner, som beviljats på grundvalen av hittills gällande delaktighetsbelopp, då måste hava upphört att löpa. Således har det befunnits, att den föreslagna förhöjningen i delaktighetsbeloppen verkar på det sätt, att efter 70 å 80 år kräves ett årligt statsbidrag å 40,120 kronor i stället för vid pensionsanstaltens inrättande beräknade 30,850 kronor, en ökning alltså av 9,270 kronor.

Såsom nämnts, har jag i denna beräkning förutsatt tillämpning av de högsta delaktighetsbeloppen; en beräkning under annan förutsättning rörande delaktighetsbeloppen torde icke hava något intresse, enär delaktigheten i pensionsanstalten hittills nästan undantagslöst bestämts till högsta medgivna belopp.

I fråga om föreståndares rätt till pension har statskontoret tillstyrkt sådan ändring i nu gällande föreskrift om minst 10 föreståndarår såsom villkor för erhållande av föreståndarpension, att pensionen, i händelse av pensionering innan de 10 åren gått till ända, efter viss regel bestämmes till ett högre belopp än efter nuvarande stadganden. Ävenså förordas härmed sammanhängande ändringar i §§ 9 och 10. Direktionen har däremot hemställt, att reglementet icke måtte ändras i dessa delar. Alternativ kostnadsberäkning skulle nu utföras med hänsyn till å ena sidan statskontorets och å andra sidan direktionens förslag.

Ur tillgängliga statistiska uppgifter har icke något fall kunnat framletas av beskaffenhet att tillämpningen av statskontorets förslag skulle medfört någon ökning i statens utgift för pensioneringen. Nu låter det emellertid tänka sig, att befintligheten av en föreskrift, sådan som den av statskontoret förordade, skulle kunna verka på det sätt, att befordran till föreståndare framdeles komme att försiggå i annan ordning än som eljest skulle blivit fallet, och att ett större statsbidrag därigenom bleve av nöden. Huru den saken skulle komma att utveckla sig, är dock något, som uppenbarligen undandraget sig all beräkning. Jag nödgas därför inskränka mig till att uttala den förmodan, att det härvidlag säkerligen rör sig endast om en obetydlighet i kostnadshänseende. Samtidigt erinras, att föreståndartjänsterna äro synnerligen få till antalet, nämligen för närvarande blott 7.

Till följd av de manliga dövstumläraernas delaktighet i folkskolläraernas änke- och pupillkassa kräver en förhöjning av deras delaktighetsbelopp ökat statsbidrag även till denna kassa.

Då dessa lärare upptogos i folkskolläraernas änke- och pupillkassa, tillämpades vid beräkningen av det härför erforderliga statsbidraget $3\frac{1}{2}$ procents räntefot och allmänna svenska dödlighetstabellen för män av åren 1871—1880, de för elementarläraernas änke- och pupillkassa uträknade E_m -tal (änkepensionsvärden), som finnas angivna å sid. 517—518 i 1894 års pensionskommittés betänkande, samt de B_m -tal (barnpensionsvärden), som dåvarande professor Lindstedt meddelat i en utredning av den 6 augusti 1900 angående folkskolläraernas änke- och pupillkassas ställning. När sedermera de manliga lärarna vid statsunderstödda folkhögskolor i samband med upptagandet i dövstum-

lärarnas pensionsanstalt gjordes delaktiga i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, förelägo E_m -tal och B_m -tal uträknade på grundval av ett senare hopfört statistiskt material från respektiva kassor, och kommo dessa E_m -tal och B_m -tal också till användning vid utredningen angående folkhögskollärarna. Av denna anledning har jag funnit det vara i sin ordning att i avseende å de tillskott i pensioner åt dövtumslärares änkor och barn, som betingas av den ifrågasatta förhöjningen av delaktighetsbeloppen, tilllämpa sist omnämnda E_m - och B_m -tal, vilka återfinnas i två av Tiselius avgivna utlåtanden av respektive mars 1906 och december 1905. I övrigt är beräkningsgrunden densamma som vid utredningen år 1904.

När dövtumslärarnas pensionsförhållanden ordnades, funnos i tjänst 7 föreståndare och 32 lärare; och beräknade 1899 års kommitterade för dövtumslärarnas pensionering, att 2 å 3 decennier efter denna tid skulle ha inrättats ytterligare en föreståndartjänst och 13 lärartjänster. Stödjande sig på dessa antaganden utförde Tiselius beräkningen så, som om dessa nya tjänster skulle blivit på en gång inrättade 10 år efter pensioneringens ordnande, vilket borde givit tillnärmelsevis samma resultat, som om han antagit, att de nya tjänsterna successivt inrättats under den av kommitterade förutsagda tiden. Av förteckningen över delägare i dövtumslärarnas pensionsanstalt framgår nu emellertid, att intill nuvarande tid tillkommit endast 2 nya lärartjänster, vadan det av Tiselius på grund av kommitterades beräkningar gjorda antagandet tydligen icke längre kan läggas till grund för beräkningen. I avseende å de genom förändringen uppkommande tillskotten i änke- och barnpensionerna har jag fördenskull räknat så, som om de återstående tjänsterna bleve på en gång inrättade 10 år efter den tidpunkt (den 1 januari 1913), då jag tänker mig reglementsändringen träda i kraft.

Den behövlige ökningen i statsbidraget till folkskollärarnas änke- och pupillkassa har enligt gjord beräkning ett kapitalvärde den 1 januari 1913 av 19,967 kronor, som motsvaras av en perpetuell årsränta i mitten av varje år å 687 kronor.

Den ifrågasatta förhöjningen i delaktighetsbeloppen påkallar alltså en ökning i statsbidraget till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, räknat från år 1913, av 687 kronor om året.

Direktionen har för egen del anfört:

Såsom av utredningen framgår, skulle en höjning i enlighet med de av direktionen föreslagna grunderna av dövtumslärarnas pensioner komma att, sedan pensioneringen efter 70 till 80 års förlopp nått sitt jämviktsläge, erfordra statsbidragets ökning med 9,270 kronor för år. I vad mån åter en tillämpning av de utav statskontoret föreslagna avvikande grunderna för pensioneringen, vilka beröra endast föreständares rätt till avkortad pension, skulle medföra en ändring i detta resultat, har den anlitade sakkunnige ansett sig ej kunna bedöma i vidare mån, än att det härvidlag säkerligen rör sig endast om en obetydlighet. Då hittills ej förekommit något fall av tillämpning av § 11 i reglementet för dövtumslärarnas pensionsanstalt och det väl knappast lär vara möjligt att yttra sig om, i vad mån sådan tillämpning framdeles kan ifrågakomma, får direktionen på grund härav och med åberopande jämväl av vad den sakkunnige för övrigt härutinnan anfört hemställa, huruvida ej den verkställda kostnadsberäkningen må anses tillämplig jämväl för den händelse, att den av statskontoret ifrågasatta reglementsändringen kommer till stånd. Direktionen anser sig

dock böra i detta sammanhang förklara sig vidhålla sin i utlåtande den 12 november 1910 uttalade åsikt, att någon ändring av reglementet i denna del ej bör vidtagas.

Den föreslagna höjningen av dövtumslärarpersonalens egna pensioner torde dock ej under de närmaste åren påkalla någon ökning av det hittills år för år anvisade fyllnadsbidraget av statsmedel, så mycket mindre som detta bidrag ännu ej behöft tagas i anspråk.

Vad åter angår pensionering av dövtumslärares änkor och barn giver utredningen vid handen, att med den föreslagna höjningen av samma lärarpersonals delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa skulle följa, att nämnda kassa allt från början bleve i behov av statsbidragets ökning med 687 kronor.

I likhet med samtliga de myndigheter (med undantag av styrelsen för andra dövtumskoldistriktet), vilka haft att yttra sig i det nu föreliggande ärendet, finner jag en förbättring av dövtumslärarpersonalens pensioneringsförhållanden befogad och önskvärd. Den förebragta utredningen har ådagalagt, att förhållandet mellan avlöning och pension för ifrågavarande lärarpersonal numera är avsevärt ogynnsammare än vad fallet är med andra lärarkårer, som ifråga om utbildning och tjänstgöring kunna anses vara ungefärligen likställda med densamma. Då därtill kommer att, enligt vad utredningen likaledes visat, en icke oväsentlig förbättring kan åstadkommas med en uppoffring från statsverkets sida, som för det närvarande inskränker sig till en obetydlighet och även i framtiden komme att hålla sig inom jämförelsevis måttliga gränser, synes mig allt tala för att man så långt som möjligt söker tillgodose önskemålen hos ifrågavarande lärarkår, vars nitiska och plikttrogna utförande av ett lika angeläget som prövande arbete synes böra berättiga densamma till ungefär lika goda villkor som dem, vilka i övrigt jämställda kårer åtnjuta.

Att fullständigt tillmötesgå alla de önskemål, som framställts av dövtumslärarsällskapets centralstyrelse, synes mig emellertid med hänsyn till de skäl, vilka de i ärendet hörda myndigheterna anfört, icke vara möjligt, och jag har vid ärendets prövning funnit mig böra i huvudsak stanna vid de meningar, som uttalats av nämnda myndigheter.

Den *huvudgrund*, enligt vilken delaktighet i pensionsanstalten hittills vunnits, nämligen att denna inom vissa minimi- och maximigränser beräknats efter avlöningen i högsta lönegraden för vidkommande tjänster, synes mig sålunda alltfört böra bibehållas, detta så mycket hellre som centralstyrelsen, såsom nämnts i senare ingiven skrift, frånfällt sitt ursprungliga förslag om förändring i detta avseende till överensstämmelse med grunderna för civila tjänstinnehavares pensionering.

Den förbättring av dövtumslärarnas pensionsvillkor, som nu kan ifrågakomma, måste sålunda i främsta rummet bestå i en *höjning av gäl-*

Departement-
schefen.

lande högsta belopp för delaktighet. Dessa belopp utgöra för närvarande för föreståndartjänst 4,000 kronor, för lärartjänst 2,000 kronor och för lärarinnetjänst 1,600 kronor, och de högsta pensionsbeloppen uppgå till respektive 3,000, 1,500 och 1,200 kronor. Nu har av styrelserna för tre döfstumskoldistrikt, av pensionsanstaltens direktion och av statskontoret föreslagits en höjning av delaktighetsbeloppen till respektive 4,500, 3,000 och 2,000 kronor, varmed skulle följa en höjning av pensionsbeloppens högsta gräns till 3,375, 2,250 och 1,500 kronor. Vål skulle jag finna en något större höjning av ifrågavarande belopp, särskilt i fråga om lärare och lärarinnor, vara önskvärd. Och det synes mig ovedersägligt, att den av petitionärerna åberopade jämförelsen med lärarpersonalen vid blindinstitutet å Tomtebodas, vars pensionsbelopp uppgå till för rektor 4,400 kronor, för lärare 2,400 kronor och för första lärarinna 1,925 kronor, talar för en större höjning än den nyssnämnda av myndigheterna förordade. Försiktigheten torde dock bjuda att nu åtnöja sig med de förut angivna beloppen, vilka i allt fall innebära en avsevärd förbättring.

Jag föreslår alltså, att den övre gränsen för delaktighetsbeloppen måtte höjas, för föreståndartjänst från 4,000 kronor till 4,500 kronor, för lärartjänst från 2,000 kronor till 3,000 kronor och för lärarinnetjänst från 1,600 kronor till 2,000 kronor.

Jag övergår nu till de detaljförändringar i fråga om gällande pensionsbestämmelser, som ifrågasatts av döfstumlärarsällskapet.

För rätt till hel pension fordras enligt reglementet 60 levnadsår och 30 tjänstår, varav för föreståndare minst 10 tjänstår såsom sådan. Avkortad pension kan beviljas i två fall: *dels* enligt en fallande skala med 92—66 procent av hel pension vid försvagad hälsa, bristande syn eller hörsel eller liknande anledning efter uppnådda 55 levnadsår för föreståndare eller lärare och 50 levnadsår för lärarinna samt, för bådadera, 25 tjänstår, varav för föreståndare minst 8 såsom sådan, *dels ock* med 45 procent av beloppet av hel pension vid oförmögenhet till tjänstgöring på grund av obotlig sjukdom efter uppnådda 10 tjänstår, varav för föreståndare minst 5 tjänstår såsom sådan.

I fråga om dessa bestämmelser har döfstumlärarsällskapet yrkat:

dels att avkortad pension vid försvagad hälsa eller obotlig sjukdom skulle utgå enligt samma grunder, som gälla för civila tjänstinnehavare, d. v. s. i varje fall med minst 75 procent av hel pension,

dels att sådan rätt till pension vid olycksfall i tjänsten, som tillkommer civila tjänstinnehavare, skulle medgivas,

dels att pensionsåldern för lärarinna skulle sänkas till 55 levnadsår och 25 tjänstår, i likhet med vad som gäller för lärarinnor vid läroverk, seminarier, folkskolor och blindskolor,

dels ock att pensionsvillkoren för föreståndare skulle i vissa hänseenden förbättras.

Dessa yrkanden hava — med ett undantag, till vilket jag strax skall återkomma — avstyrkts av samtliga i ärendet hörda myndigheter.

Mot en förändring av *grunderna för avkortad pension* har anförts, att en höjning på föreslaget sätt av delaktighetsbeloppen komme att medföra motsvarande ökning i de avkortade pensionernas belopp.

De belopp, vartill avkortad pension skulle uppgå enligt nu gällande högsta delaktighetsbelopp och enligt de av mig föreslagna, äro följande:

	Lägsta avkortade pension vid försvagad hälsa		Avkortad pension vid obotlig sjukdom	
	Enligt gällande delaktighetsbelopp	Enligt föreslagna delaktighetsbelopp	Enligt gällande delaktighetsbelopp	Enligt föreslagna delaktighetsbelopp
Föreståndare	1,980: —	2,227: 50	1,350: —	1,518: 75
Lärare.....	990: —	1,485: —	675: —	1,012: 50
Lärarinna	792: —	990: —	540: —	675: —

Tydligtvis skulle höjningen, åtminstone vad beträffar lärare, icke bliva så oväsentlig. Det torde emellertid kunna sägas, att beloppen av de avkortade pensionerna fortfarande bliva jämförelsevis låga, och i synnerhet gäller detta om beloppen av avkortad pension vid obotlig sjukdom. Såsom framgår av det kommittébetänkande, som låg till grund för beslutet om pensionsanstaltens inrättande, är det belopp av 45 procent utav delaktighetsbeloppet, enligt vilket sistnämnda pension skall beräknas, fastställt i likhet med vad som härutinnan gäller för småskollärares m. fl. åldersunderstödsanstalt. Att nämnda procent måste betraktas såsom för pensionstagarna föga gynnsam framgår genom en jämförelse med bestämmelserna för civila tjänst innehavares pensionering; för dessa utgår nämligen avkortad pension alltid med minst 75 procent av delaktighetsbeloppet. Jämväl de villkor, som gälla för folkskollärares rätt till avkortad pension vid obotlig sjukdom, äro väsentligt bättre för pensionstagarna än

de, som gälla för dövstumlärare. Särskilt ogynnsam blir ställningen för en lärare, som tvingas att avgå till följd av obotlig sjukdom, kort innan han uppnått den ålder, som skulle berättiga honom till avkortad pension vid försvagad hälsa. Inträffar exempelvis sådant sjukdomsfall för en lärare, som fyllt 54 år och innehar 25 tjänstår, skulle han med nu gällande delaktighetsbelopp få åtnöjas med en pension av 675 kronor, men innehade han ytterligare blott ett levnadsår, komme pensionen att uppgå till 990 kronor. Det synes mig, som skulle det bättre överensstämma med rättvisan, om den ifrågavarande avkortade pensionens belopp icke sattes lika för alla fall utan bestämdes i förhållande till levnads- och tjänstårens antal, som fallet är med avkortad pension vid försvagad hälsa.

Såsom framhållits såväl av petitionärerna som av styrelsen för femte dövstumskoldistriktet, torde också den fastställda skalan för beräkning av sistnämnda avkortade pension, nämligen den som utgår vid försvagad hälsa, kunna anses medföra en alltför stark begränsning av pensionsbeloppen, även om man vid bedömande av grunderna därför icke kan lämna ur sikte, att rätt till hel pension inträder vid jämförelsevis tidig ålder.

Även grunderna för avkortad pension vid försvagad hälsa äro desamma, som tillämpas i fråga om småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Vid sådant förhållande synes det mig icke lämpligt att nu föreslå en revision av hithörande bestämmelser, oaktat jag av nyss angivna skäl anser, att en sådan borde komma till stånd i fråga om båda slagen av avkortad pension. Med en slutgiltig reglering av hithörande förhållanden torde böra anstå, till dess en likartad förändring kan genomföras av grunderna för avkortad pension från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

För en sådan förändring beträffande sistnämnda anstalt erfordras givetvis en utredning såväl i fråga om pensionsbeloppens rättvisa avvägande som vad angår de ekonomiska konsekvenser, förändringen skulle medföra. Det är ock min avsikt att låta verkställa en dylik utredning, varvid möjligen också vissa andra ålderdomsunderstödsanstalten vidkommande spörsmål böra tagas under omprövning.

I likhet med myndigheterna finner jag icke tillräckligt skäl föreligga för införande av *pensionsrätt* för dövstumlärapersonalen *vid olycksfall i tjänsten*.

Icke heller anser jag mig böra förorda den ifrågasatta *sänkningen av kvinnlig tjänstinnehavares pensionsålder* till 55 levnads- och 25 tjänstår. Visserligen gäller denna pensionsålder för vissa med lärarinnor vid döv-

stumskolor jämförliga kvinnliga tjänstinnehavare. Men några andra skäl för en sänkning hava icke anförts än en hänvisning till nämnda förhållande, och då de senare årens pensionslagstiftning närmast synes utmärkas av en tendens att bestämma kvinnlig tjänstinnehavares pensionsålder högre än sagda ålder, torde en sänkning för lärarinnorna vid dövstumskolorna nu icke kunna anses tillrädlig.

I fråga om *föreståndares rätt till pension* hade dövstumslärarsällskapet yrkat, att i sådant fall, då eljest pensionsberättigad föreståndare icke innehar det bestämda antalet tjänstår såsom sådan och sålunda enligt nu gällande bestämmelser skulle erhålla allenast lärarpension, ersättning för hans inbetalade högre pensionsavgifter skulle beredas honom genom en på föreslaget sätt beräknad ökning av hans pension såsom lärare.

Direktionen över dövstumslärarnas pensionsinrättning har avstyrkt en förändring i sådan riktning av gällande bestämmelser, under erinran att dessas syfte tydligen vore att förekomma, det lärare vid alltför framskriden ålder mottoge befordran till föreståndartjänst. Då en förändring av bestämmelserna på föreslaget sätt skulle göra desamma betydelselösa ur nu berörda synpunkt, vore det enligt direktionens mening av värde, att de bibehölles. Direktionen erinrar i detta sammanhang om den likartade bestämmelse, som gäller i fråga om tillförordnad rektor vid allmänt läroverk, att nämligen rektorspension tillkommer honom först efter 15 års tjänstgöring såsom rektor.

Däremot hava de flesta skolstyrelserna och statskontoret funnit en förändring i angiven riktning äga fog för sig. Skolstyrelserna hava tänkt sig den föreslagna pensionsökningen såsom en förbättrad lärarpension, under det statskontoret anser riktigast att betrakta densamma som en avkortad föreståndarpension. Statskontoret framhåller den skillnad, som förefinnes mellan rektor vid allmänt läroverk såsom tillförordnad och dövstumskolföreståndare såsom ordinarie tjänstinnehavare, och den olikhet i fråga om rätt till pension, som härflyter därur, samt erinrar om de betydligt förhöjda avgifter till pensionsanstalten, som åligga föreståndare. I anslutning till denna tankegång skulle för föreståndare, som icke innehar de för erhållande av föreståndarpension i §§ 8, 9 och 10 av reglementet bestämda, respektive 10, 8 och 5 tjänståren såsom sådan, pensionen beräknas så, att för varje tjänstår såsom föreståndare, som brister i det för vart fall bestämda antalet sådana år, avdrages från det belopp, vilket skulle utgått vid fullt antal tjänstår, respektive $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{8}$ och $\frac{1}{5}$ av skillnaden mellan sistnämnda belopp och motsvarande lärarpension.

Den undersökning rörande pensioneringskostnaderna enligt nu berörda båda alternativ, som direktionen fått sig anbefalld, har givit vid

handen, att då hittills i intet fall föreståndare pensionerats, som icke innehaft de för föreståndarpension erforderliga tjänståren, någon grund för en sannolikhetsberäkning icke finnes. Den sakkunnige har emellertid uttalat, att det härvidlag endast kunde röra sig om en obetydlighet i kostnadshänseende. Direktionen anser sig därför kunna hemställa, att den verkställda kostnadsberäkningen må anses tillämplig jämväl för den händelse, att den av statskontoret ifrågasatta reglementsändringen komme till stånd.

Vid sådant förhållande synes det mig, som om det icke borde möta några betänkligheter att medgiva den förmån i avseende på föreståndares pensioneringsvillkor, som ifrågasatts av lärarpersonalen samt förordats av flertalet skolstyrelser och statskontoret. Man torde nämligen icke behöva befara, att den ifrågasatta förändringen skulle hava till följd, att till föreståndartjänster befordrades personer, som på grund av framskriden ålder skulle sakna nödiga betingelser att sköta dessa befattningar; skolstyrelserna, som ju äga avgörandet i fråga om tjänstetillsättning, torde helt visst komma att i detta hänseende tillvarataga skolornas bästa. Jag ansluter mig alltså till den mening, som uttalats av statskontoret, och vill förorda, att § 11 i pensionsreglementet förändras i nu angiven riktning.

Något förtydligande av det i § 12 av reglementet förekommande uttrycket »*extra*» lärare eller lärarinna, såsom dövstumläraresällskapet ifrågasatt, finner jag i likhet med direktionen och statskontoret icke erforderlig. Av det sammanhang, vari uttrycket förekommer, torde framgå, att därmed äsyftas tjänstgöring både som vikarie å ordinarie tjänst och å extra ordinarie tjänst.

Dövstumläraresällskapets hemställan, att *ordinarie anställning vid folkskola* under vissa villkor skulle få tillgodoräknas för rätt till pension från dövstumlärares pensionsanstalt, anser jag mig på av direktionen och statskontoret anförda skäl icke kunna tillstyrka; särskilt synas mig de konsekvenser betänkliga, som ett beslut i sådan riktning skulle medföra.

I fråga om pensionstagare, som genom laga kraft ägande beslut dömts *förlustig medborgerligt förtroende* eller förklarats hava gjort sig till avsättning förfallen, är i reglementet stadgat, att han skall hava förverkat pensionen. Dövstumläraresällskapet har hemställt, att sådan pensionstagare i likhet med pensionerad civil tjänstinnehavare må få behålla en tredjedel av det ursprungliga pensionsbeloppet.

Direktionen har icke ansett sig hava något annat att erinra häremot, än att den del av pensionen, som skulle få behållas, borde bestämmas till vad som kunde anses motsvara de av pensionstagaren själv erlagda pensionsavgifterna. Flertalet skolstyrelser och statskontoret hava tillstyrkt dövstumläraresällskapets hemställan, sistnämnda myndighet under framhållande

bland annat därav, att frågor om dylik pension måste antagas bliva ytterst sällsynta samt att ett bestämt belopp praktiskt taget vore att föredraga framför ett belopp, som i varje särskilt fall krävde uträkning efter försäkrings-tekniska grunder.

Jämförelsen med de för civil tjänstinnehavare gällande bestämmelserna samt de av statskontoret andragna lämplighetsskäl synas mig tala för ett bifall till dövstumläraresällskapetets hemställan i denna punkt.

Jänte de önskemål i fråga om lärarpersonalens självpensionering, som framförts av dövstumläraresällskapet och för vilka jag nu redogjort, har sällskapet ock uttalat sig för en sådan ändring av villkoren för personalens delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, att *änkepensionen*, som nu utgår med 20 procent av delaktighetsbeloppet, måtte höjas till 25 procent av samma belopp, i varje fall liksom hittills med 50 procents förhöjning för änka med ett eller flera pensionsberättigade barn.

Flertalet skolstyrelser hava avstyrkt en sådan förändring, under erinran att de pensionsbelopp, som efter den av styrelserna förordade höjningen av delaktighetsbeloppen skulle tillkomma dövstumläraränkor, vid jämförelse med de pensionsbelopp, som tillkomma änkor efter delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, ingalunda kunna anses små. Däremot hava skolstyrelserna uttalat sig för en sänkning av avgifterna till änke- och pupillkassan, enär det enligt styrelsernas mening icke vore rättvist, att dövstumlärarerna, vilkas änkepensioner skulle utgå med 20 procent av delaktighetsbeloppen, erlade proportionsvis lika höga avgifter som folkskollärarna, för vilka änkepensionerna numera uppgå till 25 procent av delaktighetsbeloppen. Direktionen över folkskollärarnas änke- och pupillkassa har beträffande dessa förslag anfört, att ett genomförande av såväl det ena som det andra av dem skulle rubba de för dövstumlärarpersonalens delaktighet i kassan gjorda beräkningarna; för en höjning av pensionsbeloppen skulle förutsättas ökat statsbidrag eller ökade delägaravgifter eller bådadera. I detta sammanhang har direktionen ock erinrat, att den år 1907 medgivna höjningen av folkskolläraryränkors pensioner från 20 till 25 procent av delaktighetsbeloppen möjliggjorts genom kassans efter en längre utvecklingsperiod vunna gynnsamma ställning och sålunda i viss mån utgjort en gärd av rättvisa mot efterlevande till dem, som bidragit till denna utveckling, samt att dövstumlärarpersonalen tydligen icke hade någon del häri. Icke heller statskontoret har ansett de nu berörda förslagen böra vinna avseende. Såväl direktionen som statskontoret betona, att de belopp, var- till änkepensionerna efter höjning av delaktighetsbeloppen skulle komma

att stiga, måste anses tillfredsställande i jämförelse med de pensionsbelopp, som eljest äro beredda efterlevande till ämbets- och tjänstemän.

Ehuru jag finner dövstumläraryrpersonalens strävan att för sina efterlevande betrygga de bästa möjliga pensionsvillkor synnerligen behjärtansvärd, synas mig dock de skäl vara övertygande, som anförts av direktionen och statskontoret mot en höjning av pensionsbeloppen utan samtidig höjning av avgifterna, och jag anser mig därför icke kunna i denna punkt förorda dövstumläraryrskaps sällskapets framställning. Lika litet synes mig vissa skolstyrelsernas förslag om sänkning av pensionsavgifterna vara tillrädligt.

Dövstumläraryrskaps sällskapet har ansett önskvärt, att *pensionerna*, vilka nu utbetalas halvårsvis, finge utbetäckas *kvartalsvis*. De flesta dövstumskolstyrelserna hava förordat en reglementsförändring i angiven riktning.

Ungefär samtidigt därmed att berörda förslag framställdes i fråga om dövstumläraryrskaps pensionsanstalt, hade likartat förslag väckts i fråga om folkskolläraryrskaps änke- och pupillkassa. Enär såväl direktionen över dövstumläraryrskaps pensionsanstalt som statskontoret haft att yttra sig i anledning av sistnämnda förslag, hava dessa myndigheter vid avgivande av yttrande över dövstumläraryrskaps sällskapets här ifrågakommande framställning allenast åberopat sina i det likartade ärendet tidigare avgivna utlåtanden liksom det beslut, som däri fattats, i det Kungl. Maj:t den 8 april 1910 funnit det framställda förslaget i avseende på folkskolläraryrskaps änke- och pupillkassa ej föranleda åtgärd. Nämnda beslut torde framför allt hava föränlett av de ganska avsevärda merkostnader, en förändring i antydd riktning skulle hava medfört. Något skäl av sådan art kan givetvis icke förefinnas beträffande dövstumsläraryrskaps pensionsanstalt med dess jämförelsevis ringa antal delägare.

Å andra sidan bör det, såsom av direktionen framhållits, anses vara av en viss betydelse, att härutinnan likartade bestämmelser gälla för samtliga de under samma förvaltning stående pensionsanstalterna. Härvidlag förefinnes emellertid numera ett undantag, i det från och med år 1912 pensionerna från elementarläraryrskaps nya änke- och pupillkassa, som förvaltas av samma direktion som dövstumläraryrskaps pensionsanstalt, utbetalas kvartalsvis. Det synes mig vid sådant förhållande icke böra möta något hinder att tillmötesgå dövstumläraryrskaps sällskapets framställda begäran, att jämväl pensionerna från dövstumläraryrskaps pensionsanstalt måtte utbetalas i samma ordning.

Beträffande änke- och pupillpensioner åter, vilka ju utgå från folkskolläraryrskaps änke- och pupillkassa, synes icke lämpligt att till dövstumläraryrskaps sällskapets förmån göra något undantag från de för övriga delägare gällande föreskrifterna.

Under förevarande ärendes behandling har genom flertalet distriktsstyrelser yrkande framställts därom, att i pensionsanstaltens reglemente skulle införas bestämmelser om *tjänst innehavares skyldighet att vid viss ålder avgå från tjänsten*. Till stöd härför har åberopats, att föreskrifter av sådant innehåll äro meddelade i fråga om civila tjänst innehavare.

Pensionsanstaltens direktion och statskontoret hava förklarat sig intet hava att invända mot det framställda förslaget.

Visserligen står det distriktsstyrelserna fritt att vid lärarpersonalens anställning uppställa de villkor i nu berörda hänseende, som kunna anses erforderliga, och såsom framgår av i ärendet meddelade upplysningar har så i de flesta fall skett. Men då det torde vara lämpligt, att samma regler gälla inom alla distrikt, finner jag icke skäl att avböja det framställda yrkandet. Den omständigheten, att, såsom statskontoret erinrat, två distriktsstyrelser icke uttalat sig i ämnet, torde därvidlag vara utan betydelse, alldenstund införandet i pensionsreglementet av de ifrågasatta föreskrifterna icke torde kunna sägas medföra någon förminskning i styrelsernas rätt gent emot lärarpersonalen.

För införande i reglementet av de av mig sist tillstyrkta tre förändringarna torde emellertid något Riksdagens beslut icke vara erforderligt.

Vad angår de *kostnader*, den nu förordade förbättringen av dövsstumlärarpersonalens pensionsvillkor skulle komma att medföra, synes det mig till en början klart, att, såsom av statskontoret framhållits, några retroaktivavgifter icke lämpligen kunna eller böra införas. Den ökning av pensioneringskostnaden, som under övergångstiden kan bli en följd därav, att vissa delägare i kassan skulle komma att pensioneras efter delaktighetsbelopp, större än dem för vilka de under de hittills förflutna åren erlagt pensionsavgifter, skulle sålunda komma att bäras av statsverket. Då dövsstumlärarnas pensionsanstalt upprättades, beräknades, att sedan pensioneringen efter 80 å 90 år nått sin jämvikt, statsverket skulle bestrida ungefär två tredjedelar av kostnaderna för pensioneringen. Under övergångstiden, intill dess jämviktsläget nåtts, skulle först de inflytande avgifterna användas till bestridande av pensioneringskostnaderna, innan något tillskott av statsmedel toges i anspråk för detta ändamål. Den nyssnämnda ökning i kostnaderna för statsverket under övergångstiden, som kan bli en följd av den nu föreslagna pensionsförhöjningen, kommer sålunda att visa sig däri, att bidrag av statsmedel bli erforderliga något tidigare än som skulle bli fallet, därest ingen höjning av pensionsbeloppen vidtoges. Enär vid pensionsanstaltens upprättande någon närmare be-

räkning icke förelåg angående den tidpunkt vid vilken statsbidrag skulle bli erforderligt för pensioneringens bestridande, torde ingenting kunna närmare angivas i fråga om denna tidpunkts förskjutning genom den föreslagna pensionshöjningen. I den ekonomiska utredning rörande denna pensionsförhöjning, som direktionen enligt uppdrag låtit verkställa genom sakkunnig person, förste aktuarien K. Englund, finnes ingen uppgift beträffande den nu berörda kostnadsökningen, men enligt vad jag inhämtat, kan den icke antagas komma att uppgå till något avsevärdare belopp.

Då samma avgiftsprocent, som hittills utgått, skulle bibehållas efter pensionsförhöjningen, är tydligt, att kostnaderna i övrigt för denna förhöjning skulle komma att fördela sig mellan kassans delägare, skoldistriktet och statsverket enligt samma proportion, som från början avsetts. Av nyssnämnda beräkning framgår, att den föreslagna pensionsförhöjningen skulle verka på det sätt, att efter 70 å 80 år skulle krävas ett årligt statsbidrag å 40,120 kronor i stället för vid pensionsanstaltens inrättande beräknade 30,850 kronor, och alltså medföra en ökning av 9,270 kronor.

Den ökning av statsverkets kostnader, som skulle bli en följd av den föreslagna höjningen av änkepensionerna, belöper sig enligt samma sakkunniges beräkning till 687 kronor för år, med vilket belopp, avrundat till 690 kronor, sålunda det för närvarande till 3,355 kronor uppgående bidraget till folkskollärarnas änke- och pupillkassa för dövstumlärläroverensens delaktighet däri bör höjas.

Sänkning av
folkhögskol-
lärares pen-
sionsålder.

Jag övergår nu till förut omförmälda framställning angående sänkning av pensionsåldern för lärarpersonalen vid folkhögskolorna. Nämnda lärarpersonal äger i enlighet med Riksdagens år 1907 lämnade medgivande från och med år 1908 rätt till delaktighet i dövstumlärares pensionsanstalt. De villkor, på vilka sådan delaktighet beviljats, överensstämmer i det hela med de för dövstumlärares personalen stadgade, dock med ett väsentligt undantag: under det för dövstumslärare för rätt till hel pension erfordras 60 års ålder, kräves av folkhögskollärare för samma förmån uppnådda 65 levnadsår; den erforderliga tjänståldern är för båda grupperna densamma, nämligen 30 tjänstår, varav för föreståndare minst 10 tjänstår såsom sådan. Genom en till Kungl. Maj:t å svenska folkhögskolornas lärarförenings vägnar genom dess ordförande folkhögskolföreståndaren J. V. Jonsson den 8 oktober 1912 ingiven framställning har nu ifrågasatts en ändring i nyssnämnda bestämmelser.

Innan jag redogör för denna framställning och däröver avgivna utlåtanden, tillåter jag mig emellertid återgiva en från pensionsanstaltens

direktion till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse, vari en fråga beröres, som står i närmaste samband med den nu avhandlade. I nämnda skrivelse, som är dagtecknad den 23 mars 1912, anför direktionen:

Enligt § 8 i reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt den 30 augusti 1905 erfordras för rätt till hel pension att hava uppnått 60 års ålder samt räkna 30 tjänstår. I § 9 av samma reglemente meddelas vidare vissa föreskrifter rörande avkortad pension, innebärande att under vissa förutsättningar sådan pension kan erhållas efter uppnådda 55 levnads- och 25 tjänstår samt att pensionens belopp är ställt i beroende av levnadsåldern och skall beräknas efter en i paragrafen införd skala.

I kungörelsen angående delaktighet i dövstumlärares pensionsanstalt och folkhögskollärares änke- och pupillkassa för lärarpersonalen vid folkhögskolorna den 28 juni 1907 finnes i fråga om pensionsåldern särskilt stadgat allenast, att för rätt för föreståndare och lärare till hel pension vid avgång från tjänst fordras uppnådda 65 levnadsår. I övrigt förekommer i berörda hänseende endast det allmänna stadgandet, att föreskrifterna i reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt skola i tillämpliga delar iakttagas.

För att en föreståndare eller lärare vid folkhögskola skall kunna erhålla hel pension, erfordras således uppnådda 65 levnads- och 30 tjänstår. I detta hänseende giva meddelade föreskrifter ej anledning till tvekan. I fråga åter om sådan tjänst-innehavares rätt till avkortad pension enligt ovannämnda § 9 i pensionsreglementet kan det synas tvivelaktigt, huruvida sådan rätt verkligen bör liksom för en dövstum-lärare inträda redan vid fyllda 55 levnadsår. Tvärtom borde väl den för hel pension för folkhögskollärare stadgade högre levnadsåldern ock konsekvent medföra en fordran på därefter lämpad högre levnadsålder för avkortad pension. Det synes därför kunna med visst fog ifrågasättas, huruvida stadgandena i § 9 av reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt kunna i fråga om pensionering av folkhögskollärare anses såsom utan vidare »tillämpliga delar» av pensionsreglementet. Å andra sidan finnes intet stadgat därom, att en sådan tillämplighet är utesluten.

Rörande sättet för tillkomsten av ovannämnda stadgande om folkhögskollärares pensionsålder får direktionen erinra, att under utredningen av frågan om folkhögskollärares pensionering alltjämt förutsattes, att pensionsåldern skulle sättas lika med dövstumlärares, till dess ärendet förekom till behandling inför statsutskottet vid 1907 års Riksdag. Utskottet ansåg lämpligt, att för rätt till pension fastställdes en levnads-ålder av 65 år, men att i övrigt gällande bestämmelser i § 8 av pensionsreglementet borde bibehållas. Genom en sådan förhöjning skulle avvägbringas överensstämmelse med den för ämnes- och övningslärare vid statens läroverk stadgade levnadsålder för rätt till hel pension. I detta sammanhang framhöll utskottet tillika, att den omständigheten, att folkhögskollärare kunna erhålla avkortad pension, ock borde beaktas. Statsutskottets ifrågasvarande förslag godkändes sedermera av Riksdagen och Kungl. Maj:t.

En omedelbar tillämpning av den i § 9 intagna skalan å beloppet av avkortad pension skulle innebära, att en folkhögskollärare, som först vid uppnådda 65 levnadsår kan erhålla hel pension, *dels* kunde redan vid 59 levnadsår erhålla avkortad pension med samma procenttal av hel pension som det, varmed den avkortade pensionen skulle utgått, om läraren varit 64 år gammal, *dels* ock komme att, oaktat en för hel pension stadgad levnadsålder av 65 år, efter 55 levnadsår erhålla avkortad pension enligt samma beräkningsgrund som den, vilken gäller för en redan vid 60 levnadsår till hel pension berättigad dövstumlärare.

Hos direktionen hava i åtskilliga fall under åberopande av § 9 i pensionsreglementet sökts pension för vid folkhögskola anställd lärarpersonal, i vilka fall direktionen nödgats i brist på annan föreskrift anse stadgandena i ovannämnda § 9 oförändrade äga tillämplighet på folkhögskollärare.

Direktionen, som härigenom fått särskild anledning att väcka fråga om det enligt direktionens förmenande påtagliga behovet av gällande föreskrifters komplettering i ovannämnda hänseende, får alltså hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga de åtgärder, som i sådant syfte må finnas erforderliga.

Jag återkommer nu till den nyssnämnda framställningen från svenska folkhögskolans lärarförenings styrelse, vilken framställning är av följande innehåll:

Genom beslut av 1907 års Riksdag, föranlett av Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, medgavs enligt särskilda villkor delaktighet för de statsunderstödda folkhögskolornas lärarpersonal i döfstumlärarnas pensionsanstalt samt i folkskollärarnas änke- och pupillkassa. I enlighet med bestämmelserna i den på grund av detta beslut utfärdade kungörelsen av den 28 juni 1907 (jämte reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt av den 30 augusti 1905) äro sålunda folkhögskolornas lärare för att åta jutar pensionsrätt skyldiga att årligen erlägga avgifter i samma proportion som döfstumlärarna, d. v. s. avgifter, som äro beräknade med hänsyn till full pension efter uppnådda 60 levnads- och 30 tjänstår. Men i olikhet med döfstumlärarna hava de icke fått sig tillförsäkrad den valuta för sina erlagda avgifter, som avsetts såväl vid den förberedande utredningen av folkhögskollärarnas pensionsfråga som av Kungl. Maj:ts till Riksdagen avgivna proposition, i det att Riksdagen utan att sänka pensionsavgifterna höjde pensionsåldern med ej mindre än 5 år.

Redan den omständigheten, att folkhögskolans lärare få erlägga pensionsavgifter enligt en för dem synnerligen ofördelaktig, i det ursprungliga förslaget icke avsedd beräkningsgrund, torde vara skäl nog för en ändring. Men härtill komma även olägenheter av annan art.

När Riksdagen beslöt höja pensionsåldern till 65 år, anfördes som motiv härför, att i den samma år antagna lagen rörande civila tjänst innehavares pensionering stadgades denna ålder för lärare vid statens läroverk i fråga om rätt till hel pension. Denna jämförelse synes oss ur flera synpunkter vara missvisande. Då en folkhögskolas bestånd i långt högre grad än andra läroanstalters vilar på den personliga kraft, den andliga spänstighet och livaktighet, läraren kan inlägga i sitt arbete, är det för hennes fortvaro och utveckling av synnerlig vikt, att hon ej tvingas att behålla kvar lärare, som redan förbrukat sin bästa arbetskraft, blott för att dessa skola sättas i stånd att en gång erhålla pension. För en folkhögskola med vanligen ej mer än två huvudlärare är det av en helt annan betydelse, om endera eller båda av dessa hava nedsatt tjänstduglighet, än om vid ett statens läroverk en eller ett par av tjogtals lärare äro i en sådan kondition. Vid dessa läroverk har ju dessutom staten — genom själva sättet för förordnandet av rektor — tillförsäkrat sig, att läroanstaltens ledning alltid kan läggas i kraftiga händer, en anordning som med nu gällande pensionsbestämmelser icke står folkhögskolan till buds. Medan en läroverksrektor efter upphört rektorsförordnande kan återgå till en lektors- eller adjunktstjänst, skulle för en folkhögskolföreståndare, i händelse han på grund av nedsatt arbetsduglighet ville återgå till en andreläraryrke — förutsatt att en sådan stode honom till buds — detta medföra minskning med omkring $\frac{1}{3}$ i hans pension.

Vid Riksdagens behandling av detta ärende frambölls även som motiv för den högre pensionsåldern, att folkhögskollärare i allmänhet ej hava längre tjänstgöringstid än 20 veckor för år. Denna missuppfattning, föranledd därav att pensionsförslaget angav nämnda tjänstgöringstid som minimum, påverkade utan tvivel i hög grad Riksdagens beslut. Verkliga förhållandet är, att det stora flertalet folkhögskolor utom vinterkursen på omkring 22 veckor hava en sommarkurs på omkring 13 veckor, vadan således de allra flesta föreständares och ett betydande antal andrelärares tjänstgöringstid utgör omkring 35 veckor årligen. Och vid det mindretal skolor, där ej sommarkurs av antytt slag förekommer, är föreståndaren i regel upptagen med andra kortare utbildningskurser av olika slag, liksom det torde kunna påstås, att en folkhögskolföreståndare i allmänhet är året om upptagen med verksamhet för sin skola av ett eller annat slag.

Hittills har delaktigheten i pensionsanstalt för folkhögskollärare varit frivillig. Den omständigheten, att nära fjärdedelen av skolföreståndare och ett vida större antal av andrelärare ej begagnat sig av möjligheten till pension, torde i sin mån vara ett bevis på, att de nu gällande bestämmelserna ej kunna anses tillfredsställande. Men genom senaste Riksdags beslut har såsom villkor för statsunderstöd åt folkhögskola bland annat stadgats, att föreståndaren och ytterligare en lärare vid varje skola måste vara berättigade till pension. Då alltså nu pensioneringen av folkhögskollärare blivit obligatorisk, torde en rättelse av förut påpekade missförhållande vara så mycket mer av behovet påkallad.

Då alltså de avgifter till pensionskassan, som av folkhögskolorna och deras lärarpersonal skola erläggas, äro beräknade för pensionering vid en levnadsålder av 60 år och då det för folkhögskolorna är av stor vikt att äga en lärarkår av bästa möjliga tjänstduglighet, drista vi hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes genom proposition till Riksdagen föreslå den ändring i bestämmelserna för folkhögskollärares delaktighet i dövstumläraarnas pensionsanstalt, att rätt till hel pension inträder vid uppnådda 60 levnads- och 30 tjänstår.

Över denna framställning har efter remiss direktionen över dövstumläraarnas pensionsanstalt den 22 oktober 1912 avgivit utlåtande och däri anför:

Rörande de olägenheter för folkhögskolornas verksamhet, vilka enligt den remitterade skrivelsen skulle härleda sig därav, att lärarpersonalens pensionsålder satts så högt som till 65 levnadsår, är direktionen ej i tillfälle att yttra sig; och på bedömandet av denna fråga lär det huvudsakligen bero, huruvida den yrkade sänkningen av pensionsåldern bör komma till stånd.

Emellertid anser direktionen sig böra framhålla, att då frågan om delaktighet i dövstumläraarnas pensionsanstalt för folkhögskolornas lärarpersonal på sin tid var under behandling, det varken från direktionens sida eller från annat håll ifrågasattes högre pensionsålder än den för dövstumlärare stadgade eller 60 levnadsår, förr än ärendet blev föremål för bandläggning inom Riksdagens statsutskott. De verkställda beräkningarna rörande kostnaderna för pensioneringen äro jämväl grundade på det antagandet, att pensionsåldern skulle sålunda bestämmas; och i dessa beräkningar gjordes ej någon jämkning med hänsyn till den sålunda av statsutskottet föreslagna och sedermera i enlighet härmed av Riksdagen beslutade högre pensionsåldern. En eventuell sänkning av pensionsåldern till 60 levnadsår skulle alltså ej medföra behov av ökning av det beräknade och beviljade statsbidraget till pensioneringen.

Skulle en sådan sänkning av pensionsåldern anses böra komma till stånd, torde i sådan förmån böra inbegripas jämväl lärarpersonalen vid statsunderstödda lantmannaskolor, vilken enligt kungörelsen den 11 juni 1909 erhållit delaktighet i pensionsanstalten på samma villkor som folkhögskollärare. Denna lärarpersonal torde nämligen i alla avseenden böra jämnställas med folkhögskolornas, då ju med ett stort antal folkhögskolor äro förenade lantmannaskolavdelningar. De kostnadsberäkningar, som föregingo denna delägargrupps upptagande i pensionsanstalten, äro visserligen grundade på pensionsålderns bestämmande till 65 levnadsår. Men å andra sidan torde, då delägargruppen räknar endast 4 medlemmar och således är mycket fåtalig, en sänkning av dess pensionsålder medföra endast en obetydlig ökning av statens utgift för pensioneringen, vilken ökning för övrigt i viss mån uppväges av det förhållande, att pensionering av folkhögskollärare hittills försiggått på för dem ogynnsammare villkor än beräknat varit. Berörda stegring av statens utgift torde därför kunna, praktiskt sett, anses vara utan betydelse.

Vidare har i ärendet yttrande inforrats från inspektören över folkhögskolorna, vilken i utlåtande den 11 december 1912 uttalat sig sålunda:

De av styrelsen för svenska folkhögskolors lärarförening anförda skälen för en sänkning av lärarpersonalens pensionsålder synas mig värda allt beaktande. Det kan icke bestridas, att det i många fall kan vara en olägenhet för folkhögskolorna att av hänsyn till pensionsåldern nödgas bibehålla sådana lärare, som förbrukat sin bästa arbetsförmåga, och att särskilt föreståndarbefattningen vid sådana skolor ställer stora anspråk på innehavarens kroppsliga och andliga kraft. Av de åtta skolföreståndare, som hittills beviljats pension, hava tre nödgats avgå före uppnådda 60 levnadsår med avkortad pension, och av de återstående fem skulle åtminstone två hava gjort detsamma, därest omständigheterna tillåtit det. Inom andrelärarkåren har hittills ingen uppnått pensionsåldern. Omsättningen inom denna grupp av folkhögskolors lärarpersonal har varit mycket stark, mestadels beroende på de små lönerna. Andrelärarna hava vanligen efter några års anställning vid folkhögskola övergått till andra undervisningsanstalter; endast för ett mindre antal hava föreståndarbefattningar kunnat stå till buds. Även om det kan väntas, att den nu beviljade förhöjningen i statsanslaget till folkhögskolorna kommer att medföra en förbättring i dessa lärares ekonomiska ställning, torde dock på många håll löneförhöjningen knappt kunna göras tillräcklig för att bibehålla andreläraren vid tjänsten till uppnådd pensionsålder. Men sedan numera delaktighet i pensionsanstalten blivit obligatorisk även för andreläraren, kan man emotse, det ej så få avgifter komma att inbetalas till pensionskassan, för vilka den erläggande parten på grund av för tidig avgång från tjänsten ej erhåller någon valuta. Detta förhållande synes mig även böra tagas i betraktande vid bedömande av föreliggande fråga.

Såsom jämväl framgår av det utlåtande, direktionen över dövstumlärares pensionsanstalt avgivit, äro de för folkhögskollärarpersonalens pensionering verkställda beräkningarna grundade på den förutsättningen, att pensionsåldern skulle inträda vid uppnådda 60 levnadsår. När Riksdagen höjde pensionsåldern till 65 år utan någon ändring i bestämmelserna för övrigt, betydde detta en faktisk ökning i de beräknade pensionsavgifterna, men därjämte inträffade det oegentliga förhållande mellan åldern för rätt till avkortad pension och full pensionsålder, som direktionen påpekat i sin skrivelse den 23 mars 1912. Om nu denna oegentlighet, såsom direktionen synes finna önskvärt, borde föranleda någon ändring i gällande pensionsreglemente, tyckes mig rättvisan kräva, att ettdera pensionsavgifterna för lärarpersonalen sänkas,

därest nuvarande pensionsåldern av 65 levnadsår bibehålles och åldern för rätt till avkortad pension höjes, eller ock att pensionsåldern sänkes till 60 levnadsår med bibehållande av de avgifter och den rätt till avkortad pension, som i Kungl. Maj:ts proposition till 1907 års Riksdag föreslogos.

Som den sistnämnda utvägen enligt min övertygelse är den för folkhögskolan tjänligaste, tvekar jag icke att tillstyrka bifall till föreliggande ansökan.

Slutligen har statskontoret i infordrat, den 19 december 1912 avgivet utlåtande anfört:

Enligt statskontorets mening synes det föreligga skäl för en framställning till Riksdagen om sådan ändring i de i kungörelsen den 28 juni 1907 intagna bestämmelserna angående delaktighet i dövstumlärnarnas pensionsanstalt och folkskollärarnas änke- och pupillkassa för lärarpersonalen vid folkhögskolorna, att det särskilda villkoret för föreståndare och lärare om uppnådda 65 levnadsår för erhållande av hel pension upphäves. Härigenom skulle för såväl folkhögskollärare som lärare vid fristående, statsunderstödda lantmannaskolor för rätt till hel pension vid avgång från tjänsten fordras att hava uppnått 60 års ålder samt räkna 30 tjänstår, varav för föreståndare minst 10 tjänstår såsom sådan.

Av de nu återgivna framställningarna och de över dem inkomna utlåtandena synes mig framgå, att en ändring är påkallad i gällande bestämmelser rörande folkhögskollärarnas pensionsålder.

Departementschefen.

De konsekvenser, som bliva en följd av gällande författningars tillämpning och som av direktionen i dess förstberörda framställning närmare påvisats, torde kunna betraktas såsom mindre lämpliga och hava väl näppeligen varit avsedda. Icke heller torde det kunna anses rättvist, att folkhögskollärarna skola erlägga pensionsavgifter till samma belopp som dövstumlärnarna men först fem år senare än de sistnämnda erhålla hel pension. Då någon väsentligare skillnad i ålder vid inträdet i pensionsanstalten icke torde förefinnas mellan nämnda båda lärargrupper — vid en verkställd undersökning har till och med nämnda ålder visat sig vara i genomsnitt lägre för folkhögskollärare — blir följden av gällande bestämmelser den, att folkhögskollärarna i allmänhet få göra större ekonomiska uppoffringar än dövstumlärnarna för vinnande vid en senare tidpunkt av samma förmån i pensionshänseende.

Såsom i de inkomna utlåtandena framhålles, kunna de nu berörda onöjaktigheterna i gällande bestämmelser avlägsnas, *antingen* därigenom att pensionsavgifterna för folkhögskollärarna något sänkas och levnadsåldern för erhållande av avkortad pension höjes, *eller ock* därigenom att levnadsåldern för erhållande av hel pension för samma lärare sänkes från 65 till 60 år eller till samma ålder, som gäller i fråga om dövstumlärare.

Den senare utvägen synes mig avgjort vara att föredraga.

De skäl, som föranlett Riksdagen att bestämma en högre pensionsålder för folkhögskollärarna än för dövstumläraryna, torde hava varit dels önskan att i förevarande avseende vinna likformighet mellan folkhögskolorna och de allmänna läroverken, dels möjligen också hänsyn till den jämförelsevis korta årliga minimitjänstgöring, som ställts som villkor för folkhögskollärarnas delaktighet i pensionsanstalten.

Vad förstnämnda skäl angår vill jag helt instämma i de synpunkter, som gjorts gällande av svenska folkhögskolans lärarförenings styrelse och inspektören över folkhögskolorna. Det ligger i sakens natur, att framgången i arbetet vid en folkhögskola i mycket hög grad är beroende därav, att dess lärarpersonal äger full andlig styrka och livaktighet, liksom att folkhögskolan och det allmänna läroverket i detta hänseende icke kunna jämföras, enär lärarna vid en folkhögskola i regel äro vida färre än lärarna vid ett allmänt läroverk samt var och en av de förra sålunda har att ansvara för en långt större andel av skolans samlade arbete än var och en av de senare. I så hög grad som en folkhögskola för en framgångsrik verksamhet är beroende av allmänhetens fulla förtroende till samtliga vid densamma verkande krafter måste det betraktas som en allvarsam olägenhet, om densamma av hänsyn till pensionsförhållanden nödgas att kvarhålla en föreståndare eller lärare, som icke längre fyller måttet i nu berörda hänseende. Den hittills vunna erfarenheten i fråga om den lämpliga pensionsåldern för folkhögskolans lärare, vilken av inspektören i hans utlåtande åberopats, synes avgjort tala för behövligheten av en sänkning i enlighet med den gjorda framställningen.

Vad därefter vidkommer frågan om folkhögskollärarnas årliga tjänstgöringstid är att märka, att denna sällan eller aldrig inskränker sig till den fastställda minimitiden, utan vanligen har en omfattning, som icke mycket understiger den för de allmänna läroverkens lärare fastställda. Beaktas därjämte, att folkhögskollärarens tid och krafter under lärotiden i väsentligt högre grad än läroverkslärarens tagas i anspråk för elevernas räkning, enär folkhögskolan har karaktären ej blott av en läroanstalt utan därjämte ock av ett ungdomshem, där det personliga umgänget mellan lärare och lärjungar har en särdeles stor betydelse vid sidan av lektionsarbetet, så torde från tjänstgöringstidens omfattning näppeligen något tungt vägande skäl kunna hämtas mot den föreslagna sänkningen av pensionsåldern.

Då härtill kommer, att alla beräkningar rörande folkhögskollärarnas pensionering gjorts med hänsyn till en pensionsålder av 60 år och ett fastställande av denna ålder alltså icke skulle medföra någon ökning av de beräknade kostnaderna för statsverket i och för pensioneringen, anser jag mig kunna livligt förorda en sänkning av folkhögskollärarnas pensionsålder i enlighet med det föreliggande, av samtliga myndigheter tillstyrkta förslaget.

En sänkning av folkhögskollärarnas pensionsålder medför emellertid, såsom av såväl direktionen över pensionsanstalten som statskontoret framhållits, som en given konsekvens sänkning också av pensionsåldern för de fristående statsunderstödda lantmannaskolornas lärare. Nämda fåtaliga lärargrupp äger nämligen enligt Riksdagens medgivande från och med år 1910 pensionsrätt i dövstumlärnas pensionsanstalt på motsvarande villkor, bestämmelser och sätt som dem, vilka äro stadgade beträffande dylik delaktighet för lärarna vid statsunderstödda folkhögskolor och därmed förenade lantmannaskolor. Liksom sålunda i fråga om pensionsvillkoren för lärarna vid fristående statsunderstödda lantmannaskolor samma oegentligheter äro rådande som i fråga om folkhögskollärarnas pensionsvillkor, torde ock rörande förstnämnda lärare samma sakliga skäl för en sänkning av pensionsåldern äga tillämpning som i det föregående anförts. Någon avsevärd utgiftsökning för statsverket är, såsom direktionen erinrat, icke härav att förvänta. Det torde i detta sammanhang böra uttryckligen framhållas, något som för övrigt framgår av vad jag nyss anför, att nu omförmälda lärare vid lantmannaskolor erlägga pensionsavgifter enligt alldeles samma grunder som lärarna vid folkhögskolor.

Sänkning av pensions-åldern för lärarna vid fristående statsunderstödda lantmannaskolor.

Jag har i denna del av ärendet rådgjort med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som förklarar sig i allo biträda de synpunkter, jag härutinnan gjort gällande.

Slutligen anhåller jag att i samband härmed få beröra frågan om utfärdande av nytt reglemente för dövstumlärnas pensionsanstalt.

Nytt reglemente för dövstumlärnas pensionsanstalt.

I det föregående har jag haft anledning erinra därom, att jämte dövstumskolornas lärare också folkhögskolornas och de fristående statsunderstödda lantmannaskolornas lärare beviljats rätt till inträde i berörda pensionsanstalt. Sådan rätt har dessutom enligt Riksdagens beslut medgivits lärarna vid vissa andra läroanstalter. De lärargrupper, som sålunda tillhöra dövstumlärnas pensionsanstalt, äro för närvarande följande:

manliga eller kvinnliga föreståndare och lärare vid dövstumskolorna, föreståndarinna och lärarinnor vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstumma,

manliga föreståndare och lärare vid de av staten understödda folkhögskolorna och därmed förenade lantmannaskolor,

manliga föreståndare och lärare vid fristående statsunderstödda lantmannaskolor,

manliga eller kvinnliga föreståndare och lärare vid de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna,

föreståndarinnor samt manliga eller kvinnliga lärare vid de med statsmedel understödda undervisningsanstalterna för vanföra.

Då nu gällande reglemente utfärdades för pensionsanstalten, omfattade densamma allenast dövstumslärarna. Vid de nyssnämnda senare tillkomna lärargruppernas upptagande i anstalten har emellertid någon ändring i reglementet icke vidtagits, utan genom särskild kungörelse har för varje sådan grupp medgivits dess delaktighet i anstalten »under iakttagande i tillämpliga delar» av föreskrifterna i pensionsanstaltens reglemente och med fastställande av de särskilda villkor och bestämmelser, som i varje fall ansetts erforderliga. Vad som stadgas i reglementet, exempelvis angående delaktighetsbeloppens storlek för dövstumslärare, gäller sålunda för andra lärargrupper, vilka icke äro nämnda i reglementet. Vidtages nu en ändring i reglementet, vilken vore avsedd att gälla allenast dövstumslärarna, komme densamma därför likväl att gälla även andra lärargrupper, därest icke uttryckligt förbehåll intoges därom, att med avseende på andra anstalten tillhörande lärare än dövstumslärarna reglementets ursprungliga bestämmelser fortfarande skulle äga tillämplighet. Det är lätt att inse, att på sådant sätt bestämmelserna skulle bliva i högsta grad invecklade och svårhanterliga och för den med deras tillkomst obekante nästan obegripliga.

Av dessa skäl har jag funnit det oundgängligt, att därest, på sätt jag nyss förordat, förändringar i dövstumslärarnas pensioneringsvillkor genomföras, samtidigt därmed även en omarbetning av reglementet kommer till stånd. En sådan omarbetning borde avse att införa alla de för de olika delägargrupperna gällande bestämmelserna i reglementet, och det på sådant sätt att den avhängighet mellan föreskrifterna för de olika delägargrupperna, som nu är rådande, försvunne. Ett förslag till nytt reglemente, byggt på nu angivna grunder, har också utarbetats inom eklestistikdepartementet med biträde av tillkallad sakkunnig person, verkställande direktören i folkskollärarnas pensionsinrättning C. Widström. Nämnda förslag är för närvarande föremål för ytterligare granskning och bearbetning.

Emellertid torde för genomförande av en sådan omarbetning av reglementet, som nu angivits, Riksdagens medgivande böra utverkas. Då Riksdagen år 1905 fattade beslut om pensionsanstaltens inrättande, godkände nämligen Riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag såsom grunder för anstaltens inrättande till deras ordalydelse flera av de bestämmelser i reglementet, vilka skulle komma att beröras av den föreslagna omarbetningen därav.

På grund av vad jag nu anfört tillåter jag mig förorda, att framställning måtte göras till Riksdagen att medgiva, att i samband med utfärdandet av nytt reglemente för dövstumslärarnas pensionsanstalt, i vilket upptagas de beträffande vissa pensionsanstaltens delägare genom särskilda kun-

görelser meddelade föreskrifterna, de förändringar måtte få vidtagas i avfattningen av de utav Riksdagen godkända grunderna för pensionsanstaltens inrättande och för nämnda delägares rätt till inträde däri, som för sådant ändamål må vara erforderliga.

På samma gång nytt reglemente utfärdas för pensionsanstalten torde dess benämning, som numera icke nöjaktigt angiver anstaltens omfattning, böra undergå någon jämkning.

Därest de nu gällande bestämmelserna rörande olika lärargrupper delaktighet i dövstumlärnarnas pensionsanstalt, på sätt jag nu angivit, bliva införda i anstaltens reglemente, böra givetvis de föreskrifter, som äro givna i särskilda kungörelser angående samma lärargrupperns rätt till delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, sammanföras med bestämmelserna angående dövstumläraryrkespersonalens delaktighet i samma anstalt uti en enda författning. Förslag till sådan författning har ock med biträde av den förutnämnde sakkunnige utarbetats inom departementet, och torde jag, därest Riksdagens bifall vinnes för de av mig förordade framställningarna, i sinom tid få tillfälle att för Kungl. Maj:t framlägga berörda förslag till prövning och stadfästelse.

På grund av vad jag nu anfört får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels besluta,

att det högsta belopp, för vilket dövstumskoldistrikt på i övrigt stadgade villkor må kunna vinna delaktighet i dövstumlärnarnas pensionsanstalt för vid distriktets skolor inrättad ordinarie tjänst, som i § 1 av det för anstalten gällande reglementet avses, skall utgöra, för föreståndartjänst 4,500 kronor, för lärartjänst 3,000 kronor och för lärarinnetjänst 2,000 kronor, samt

att för föreståndare, som icke innehar de för erhållande av föreståndarpension i §§ 8, 9 och 10 av berörda reglemente bestämda, respektive 10, 8 och 5 tjänståren såsom föreståndare, pensionen skall beräknas så, att för varje tjänstår såsom föreståndare, som brister i det för vart fall bestämda antalet sådana år, avdrages från det belopp, vilket skulle utgått vid fullt antal tjänstår, respektive $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{8}$ och $\frac{1}{5}$ av skillnaden mellan nämnda belopp och motsvarande lärarpension;

dels föreskriva, att för rätt till hel pension vid avgång från tjänst skall för föreståndare och lärare vid de

av staten understödda folkhögskolorna och därmed för-
enade lantmannaskolorna samt vid de fristående, stats-
understödda lantmannaskolorna fordras att hava uppnått
60 års ålder samt räkna 30 tjänstår, varav för förestån-
dare minst 10 tjänstår såsom sådan;

dels medgiva, att i samband med utfärdandet av
nytt reglemente för dövstumläraernas pensionsanstalt, i
vilket upptagas de föreskrifter, som genom särskilda
kungl. kungörelser meddelats beträffande vissa pensions-
anstaltens delägare, måtte få vidtagas sådana förändringar
i avfattningen av de utav Riksdagen godkända grunderna
för anstaltens inrättande och för nämnda delägarers rätt
till inträde däri, vilka för sådant ändamål må vara er-
forderliga;

dels ock för beredande åt lärarpersonalen vid döv-
stumskolorna av förhöjda delaktighetsbelopp i folkskol-
läraernas änke- och pupillkassa öka det såsom bidrag till
nämnda kassa å riksstatens tionde huvudtitel å ordi-
narie stat uppförda anslaget från dess nuvarande belopp,
73,035 kronor, med 690 kronor till 73,725 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hem-
ställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av
statsrådets övriga ledamöter, gilla; och skulle proposi-
tion av det innehåll, bilaga vid detta protokoll utvisar,
avlåtas till Riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Holmström.